

Tussen traditie en beweging

De geschiedenis van het Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond (1944-1956)

Eerste deel: Het na-oorlogse Verbond (1944-1949)

WILFRIED WEETS

Studenten hebben dikwijls een voorhoederol gespeeld in de Vlaamse Beweging, die lange tijd een overwegend katholiek karakter heeft gehad. Van de katholieke Vlaamse studentenbeweging was het Leuvense Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond (KVHV) een belangrijke, zo niet de belangrijkste exponent. Ontstaan in 1902 door de herinrichting op federatieve basis van de unitaire Société Générale des Etudiants was het KVHV tevens de eerste Vlaamse studentenkoepel te Leuven. Het Verbond was een leerschool voor vele vooraanstaande flaminganten. Toen tijdens het Interbellum een groot deel van de Vlaamse Beweging in Vlaams-nationalistische en anti-Belgische zin evolueerde, speelde het KVHV hierbij een belangrijke rol.

Hoewel de houding van het KVHV strikt genomen niet-collaborerend was, raakte het tijdens het eerste bezettingsjaar in de ogen van de meeste studenten gecompromitteerd. De sympathie van het Verbondsbestuur 1940-'41 voor de 'Nieuwe Orde' en de grote invloed van het Vlaams Nationaal Verbond (VNV) op de vereniging waren hieraan niet vreemd. Vanaf 1941-'42 begon het Verbond onder het praesesschap van Remi Piryns zich uitdrukkelijk van het VNV te distantieren. Verschillende KVHV-figuren waren trouwens actief in het zogenaamde 'Diets verzet', dat zich afzette tegen de collaboratiepolitiek van het VNV omdat zij hierin geen enkele waarborg zagen voor hun Grootnederlandse idealen.¹ De organisatie

1. Het zogenaamde 'Diets verzet' voerde oppositie in en aan de rand van het VNV. Dit verzet manifesteerde zich in clandestiene dissidente Groot-Nederlandse groepen zoals het Diets Studentenkeurfront, het Diets Eedverbond en Nederland Eén. Op het vlak van de jeugdcollaboratie kwam de nationalistisch en religieus geïnspireerde onvrede – die evenwel de 'Nieuwe Orde' niet in vraag stelde – voornamelijk tot uiting binnen de Nationaal-Socialistische Jeugd Vlaanderen (NSJV), de jeugdbeweging van het VNV. Leidende figuren hierbij waren Walter Bouchery en Remi Piryns. Na de 'Putsch van Vilvoorde', een mislukte paleisrevolutie, werd Bouchery uit de NSJV ontslagen. Piryns bleef nog tot de lente van 1943 binnen de vereniging actief. De dissidentie zou er uiteindelijk toe leiden dat vanaf einde 1943 de Dietsse Blauwvoetvondels – de jongensafdeling – zich uit de NSJV losmaakte en een eigen koers ging varen. B. DE WEVER, *Greep naar de macht. Vlaams-nationalisme en Nieuwe Orde. Het VNV 1933-1945*, Antwerpen-Tielt, 1994, pp. 498-501, 551-552 en 607-613.

van een Diets studentencongres in maart 1942 veroorzaakte echter een conflict met de academische overheid. Dit alles had tot gevolg dat het Verbond zijn overkoepelende functie verloor en zijn leidende rol in de Leuvense studentenbeweging moest afstaan aan het Hoogstudentenverbond voor Katholieke Actie (HVKA), dat zoals zijn tijdschrift ook vaak de Universitasbeweging werd genoemd. Vanaf 1943 ging het KVHV opnieuw contact zoeken met het toen zeer machtige HVKA met het oog op de na-oorlogse toekomst van het Verbond ... Spilfiguur bij die besprekingen was het HVKA-lid Carlos Gits.²

In het eerste deel van onderhavige bijdrage over de geschiedenis van het KVHV in de periode 1944-1956 willen we nagaan of het Verbond er na zijn 'compromitterend oorlogsverleden' zou in slagen zich opnieuw te doen aanvaarden in het Leuvense studentenmilieu.

Bevrijdingsroes en ontzuivering (1944-1946)

De oprichting van het Leuvense Studentencorps

Op zaterdag 30 september en zondag 1 oktober 1944 kwamen in het filosofisch instituut een tiental professoren en een dertigtal studenten samen om er de organisatie van het na-oorlogse studentenleven te bespreken. De meerderheid van de aanwezige studenten behoorde tot het Hoogstudentenverbond voor Katholieke Actie (HVKA), dat door de oorlogsomstandigheden was uitgegroeid tot de centrale studentenorganisatie. De afgelopen jaren hadden immers studenten afkomstig uit verschillende verenigingen, zich in hun afkeer voor de bezetter en de collaboratie, rondom het HVKA verenigd, zodat rond die vereniging een sterk eenheidsfront was ontstaan. Dit maakte dat men geenszins terug wou naar de verdeeldheid en versnippering, die de Leuvense studentenbeweging in de jaren '30 had gekenmerkt. Om dit eenheidsgevoel te bevestigen en te bestendigen liet de nood aan een nieuwe studentenkoepel zich voelen. Daar het HVKA wenste te blijven wat het altijd geweest was: een christelijk-filosofische beweging, en aan-

2. *Een eeuw Vlaamse studentenbeweging te Leuven. Catalogus van de tentoonstelling 16 februari - 2 april 1976*, Leuven, 1976; J. CLAES, Het Verbond van 1940 tot 1950, in: *Ons Leven*, jg. 69, 1957, nr. 21, pp. 13-17; C. MERTENS, *Het dagelijks leven van de Leuvense studenten tijdens de Tweede Wereldoorlog*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, KULeuven, Departement moderne geschiedenis, 1987, pp. 30-38; A. SCHRAMME, *De Universitasbeweging (1940-1960)*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, KULeuven, Departement moderne geschiedenis, 1985, pp. 17-23; W. WEETS, De jaren '40, in: *Ons Leven*, jg. 103, 1992, nr. 6-7-8, pp. 22-25.

gezien het KVHV, dat tot 1940 de functie van overkoepelende studentenorganisatie vervuld had, hiervoor nu omwille van zijn compromitterend oorlogsverleden niet meer in aanmerking kwam, werd tijdens de vergadering van 1 oktober 1944 eenparig besloten over te gaan tot de oprichting van een Leuvens Studentencorps (LSC).³

Het LSC overkoepelde de vijf grote Leuvense studentenverenigingen, die elk een welbepaald domein van het studentenleven behartigden. Die vijf waren: het KVHV, dat instond voor de nationale en staatsburgerlijke opvoeding van de studenten; het HVKA, dat de godsdienstige vorming voor zijn rekening nam; Sociale Hulp hield zich bezig met de studie van de sociale vraagstukken; het Vlaams Sportverbond zorgde voor een gezonde lichamelijke ontspanning en de pas opgerichte Confederatie der Leuvense Faculteitskringen tenslotte behartigde de wetenschappelijke en culturele vorming der studenten. De eigen taak van het Corps bestond er vooral in coördinerend op te treden tegenover de vijf grote studentenverenigingen. Het KVHV-orgaan *Ons Leven* werd voortaan het blad van het LSC met Jef Claes als hoofdredacteur.⁴

Het waren de mensen uit het Universitas-milieu die het na-oorlogse studentenleven reorganiseerden en er de richting van bepaalden. Dit blijkt zeer duidelijk uit het feit dat in het academiejaar 1944-'45 de leidende functies in de Vlaamse studentenverenigingen te Leuven door HVKA-leden werden uitgeoefend.⁵ Het KVHV vormde geen uitzondering op deze regel. Op de vergadering van 1 oktober 1944 werd het HVKA-lid Carlos Gits tot nieuwe praeses van het Verbond aangesteld. In overleg met de leiders van de diverse studentenorganisaties stelde Gits het Verbondsbestuur samen en stipelde hij het statuut van de vereniging uit. De nieuwe Verbondspraeses verklaarde wel uitdrukkelijk dat het KVHV zoals de andere verenigingen voortaan op zijn eigen domein volledig autonoom zou zijn en dat de talrijke leden van de Verbondsraad, die tijdens de oorlogsjaren actief waren in Sociale Hulp, HVKA en faculteitskringen, in het vervolg volledig onafhankelijk zouden staan van deze organisaties.⁶

3. C. GITS, *Waarheen met onzen Vlaamschen strijd?*, Leuven, 1945, pp. 5-6; J. CLAES, Het verbond [...], p. 15; A. SCHRAMME, *Universitas [...]*, p. 38.

4. L. MEERTS, Het Leuvens Studentencorps, in: *Ons Leven*, jg. 53, februari 1945, nr. 4, pp. 2-3.

5. A. SCHRAMME, *Universitas [...]*, p. 40. Vermelden we hier Jaak van den Bussche, praeses van Sociale Hulp, Jan Piers, secretaris-generaal van de Confederatie der Leuvense Faculteitskringen, Jef Claes, hoofdredacteur van *Ons Leven* en stichter-voorzitter van het LSC, Louis Meerts, die in februari 1945 Claes opvolgde als LSC-voorzitter.

6. C. GITS, *Waarheen [...]*, p. 7; C. GITS, Academisch standpunt en statuut van het Verbond, in: *Ons Leven*, jg. 53, januari 1945, nr. 2, p. 8.

Onder de invloed van Universitas en de groep Tony Herbert

In het voorjaar van 1941 ontstond in HVKA-kringen een eerste uiting van actief verzet tegen de bezetter, door de uitgave van het sluiklad *De Vlaamsche Vlagge*. De idee sproot voort uit de gedachten van het HVKA en het Jong Volksche Front (JVF).⁷ *De Vlaamsche Vlagge* wilde de ogen openen van de tot collaboratie geneigde katholieke flaminganten en legde hiertoe de nadruk op de economische plundering van België door de bezetter en het heidense karakter van het nationaal-socialisme. Het blad was tevens van oordeel dat alle Belgen zich eensgezind achter de koning moesten scharen en kan in die zin beschouwd worden als een eerste vorm van Vlaams Belgisch verzet onder de Leuvense studenten. Begin 1942 moest de publikatie door gebrek aan middelen gestaakt worden.⁸

Van groter belang voor de na-oorlogse koers van het KVHV was de invloed die uitging van de Kortrijkse industrieel Tony Herbert.⁹ Toen de krijgskansen in het nadeel van Duitsland begonnen te keren vormde zich in het HVKA een groep die zich bezighield met de heropbouw van het land. Het waren vooral oud-JVF-ers zoals Jos De Saeger, Albert De Clerck, Robert Vandekerckhove en Renaat Van Elslande. Zij hadden zich gegroepeerd rond Tony Herbert, die tijdens de oorlog regelmatig in het Universitashuis kwam en er grote invloed op de studenten had. Vanaf begin 1941 had Herbert over het gehele land een net van contactkernen in

7. In 1935 had het HVKA een universitaire afdeling van het JVF opgericht als tegenhanger voor de in het KVHV bedrijvige Verdinaso- en VNV-studentenafdelingen. Het JVF was een unieke combinatie van de rechts-Vlaamse nationale gedachte en het Katholieke Actie-ideeëngoed. A. SCHRAMME, *Universitas [...]*, in: *Onze Alma Mater*, jg. 39, 1985, nr. 4, p. 254; *Een eeuw [...]*, Leuven, 1976, p. 108 en pp. 111-112.

8. A. SCHRAMME, *Universitas [...]*, pp. 31-32. Aanvankelijk dichtte *De Vlaamsche Vlagge* Hitler ook bepaalde verdiensten toe zoals de sociale verwezenlijkingen van het nationaal-socialisme en zijn "schoonmaak" onder joden, vrijmetselaars en "plutocraten". L. WILS, *Honderdjaar Vlaamse Beweging. Deel 3: Geschiedenis van het Davidsfonds in en rond Wereldoorlog II*, Leuven, 1989, pp. 184-185.

9. Als student had Tony Herbert in het KVHV-bestuur gezeteld. Tijdens de Vlaamse studenten-revolte van 1924-'25 werd hij samen met de andere radicaal Vlaamse studentenleiders Paul Beeckman en Gerard Romsee door rector Ladeuze van de Leuvense Universiteit gezonden. Hij was nauw betrokken bij de voorbereidende besprekingen en de stichting van het VNV maar trok zich al spoedig uit deze beweging terug. Hij voelde zich aangetrokken tot de "nieuwe marsrichting" en de stijl van het Verdinaso, maar kwam toch niet tot een verstandhouding met Joris Van Severen. Doorheen de trage politieke evolutie was Herbert op de vooravond van de Tweede Wereldoorlog de verdediger geworden van een hernieuwde Belgische staatsgedachte. J. VAN BILSEN, *Herbert, Tony*, in: *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, dl. 1, Tielt-Utrecht, 1973, pp. 651-652.

het leven geroepen. Uitgangspunt was “*het nationaal Belgisch bewustzijn te revaloriseren*”. De Vlaamse Beweging had zich moeten ontplooiën zonder te rekenen op de cultureel-vervreemde hogere standen, die de gevestigde orde vertegenwoordigden. Daardoor had zij een staatsvijandige stroming opgewekt. Volgens Herbert kwam het er voor de Vlaamse Beweging nu op aan zich in staatkundig perspectief te ontwikkelen. De nieuwe Vlaamse elite zou haar plaats in de Belgische staat moeten innemen en de traditionele verfranse elite moest er toe gebracht worden aan haar volksvervreemding een einde te maken. Koning Leopold III en de dynastie waren symbool van en stonden borg voor de eenheid van het land. De ethische waarden vormden de grondslag van de staat. Herbert beklemtoonde ook de opvoedende taak van de elite en beschouwde de Vlaamse Beweging in de eerste plaats als een cultuurbeweging. Zijn ideeën vatte hij samen in het boek *Staatszin, Weerbaarheid, Grootheidszin*.¹⁰

De groep rond Tony Herbert heeft na de bevrijding een belangrijke rol gespeeld bij de herinrichting van de katholieke partij en bij de stichting van de Christelijke Volkspartij (CVP), die hier het gevolg van was. Via HVKA-mensen zoals Albert De Clerck, Theo Lefèvre, Renaat Van Elslande en Robert Vandekerckhove vonden ook de opvattingen van HVKA-proost prof. A. Dondeyne hun weerslag in het kerstprogramma van de CVP (december 1945). Zo stelde de CVP zich op zedelijk vlak tot doel de staatsburgerzin te bevorderen. Over deze “staatsburgerlijke opvoeding” heeft prof. Dondeyne in 1944 een brochure geschreven die nauw aansluit bij het CVP-programma. Volgens hem was de opgave van de katholieke intellectuelen de opvoeding van de Vlaamse arbeiders in het kader van de Belgische staat. De spreekbuis van de nieuwe partij werd *Het Westen*, dat de ondertitel *Weekblad der Democratische Elites* droeg. Het blad werd verzorgd door een aantal Vlamingen uit Universitas-kringen (JVF en HVKA) en de groep rond Tony Herbert.¹¹

In november 1944 nam Herbert samen met Leon Bekaert de oude *Standaard* over van de familie Sap. Via de N.V. De Gids zouden zij voortaan *De Nieuwe Standaard* uitgeven, om op die manier hun Vlaams-belgischgezinde opvattingen te verspreiden. Leden van de raad van beheer van de N.V. De Gids waren naast Bekaert en Herbert o.a. Jozef Deschuyffeleer, René Goris en prof. Jules Cardyn. Vanuit deze

10. A. SCHRAMME, *Universitas [...]*, pp. 33-34; J. VAN BILSEN, *Herbert [...]*, pp. 652-653; L. WILS, *Van Clovis tot Happart. De lange weg van de naties in de Lage Landen*, Leuven, 1992, pp. 223-225.

11. A. SCHRAMME, *Universitas [...]*, pp. 42-44. Het verschijnen van het nieuwe tijdschrift werd geestdriftig aangekondigd door *Ons Leven*, dat *Het Westen* nog herhaaldelijk aan zijn lezers zou aanbevelen. Van op den toren, in: *Ons Leven*, jg. 53, juni 1945, nr. 7, p. 24.

Vlaamse CVP-middens zou men proberen om een sterkere greep te krijgen op de Vlaamse Beweging en de traditionele Vlaamse organisaties zoals het IJzerbedevaartcomité en het Zangverbond. Dit met de bedoeling er het Vlaams-nationalisme uit te schakelen en te vervangen door een belgischgezind flamingantisme zoals het door Herbert werd gepropageerd. Het feit dat het Vlaams-nationalisme zwaar gecompromitteerd uit de oorlog was gekomen en bijgevolg heel wat traditioneel Vlaams-nationale organisaties onderbemand of op sterven na dood waren, leek hen een uitgelezen kans te bieden.¹²

Op dezelfde manier namen mensen uit de Universitasbeweging het KVHV over; niet om deze vereniging ondergeschikt aan of afhankelijk van het HVKA te maken, maar wel om via het Verbond de 'nationale en staatsburgerlijke' opvattingen, die tijdens de oorlog onder de invloed van Tony Herbert in een bepaalde groep binnen Universitas gerijpt waren, bij de studenten te propageren.

“Waarheen met onzen Vlaamschen strijd ?”

Van 13 tot 15 december 1944 werden door het KVHV de zogenaamde Leuvense studentendagen op het getouw gezet. Een duizendtal studenten woonde ze bij.¹³ Op 15 december 1944 had er de eerste vergadering plaats van het herrezen Verbond, met als gastspreker Renaat Van Elslande. Carlos Gits, Verbondspraeses 1944-'45, zette er het standpunt van het Verbond uiteen. Deze programma-verklaring werd nadien samen met de nieuwe statuten van het KVHV uitgegeven in de brochure *Waarheen met onzen Vlaamschen strijd*?¹⁴ De invloed van Tony Herbert en in mindere mate ook die van prof. Dondeyne is hier zeer duidelijk merkbaar.¹⁵

Gits noemde het KVHV de strijdorganisatie van alle Vlaamse studenten te Leuven, maar vergeleken met vroeger werden er toch duidelijk andere accenten

12. A. SCHRAMME, *Universitas [...]*, p. 31; H. TODTS, *Hoop en wanhoop der Vlaamsgezinden*, dl. 1, Leuven, 1961, pp. 79-80; F. VAN DER ELST, *De bewogen jaren*, Tielt, 1985, p. 102.

13. Wegens oorlogsschade aan de universitaire gebouwen werd het eigenlijke academiejaar 1944-'45 pas op 3 januari 1945 geopend.

14. J. CLAES, *Het Verbond [...]*, p. 15; C. GITS, *Waarheen [...]*, Leuven, 1945. Ook in het eerste nummer van *Ons Leven* omschreef Gits de nieuwe taak van het Verbond. C. GITS, *Het Verbond herleeft*, in: *Ons Leven*, jg. 53, december 1944, nr. 1, pp. 12-15.

15. Zowel de brochure *Staatsburgerlijke opvoeding* van Dondeyne als het boekje *Staatszin, weerbaarheid, grootheidszin* van Herbert zouden door Gits in *Ons Leven* besproken worden en aan de studenten, in het bijzonder de Verbondsleden, ten zeerste worden aanbevolen.

C. GITS, *Boekbesprekingen*, in: *Ons Leven*, jg. 53, juni 1945, nr. 7, pp. 21-22.

gelegd. Op de eerste plaats distantieerde men zich uitdrukkelijk van het Oorlogsverbond, dat werd afgeschilderd als “*een door onwaardigen geaccapareerde vereniging*” en het “*willoze werktuig van een politieke partij*”, waarmee het VNV bedoeld werd.¹⁶ Maar ook het vooroorlogse KVHV zou teveel onder partijpolitieke invloed hebben gestaan zodat het “*een haard van misnoegdheid en fanatisme*” was geworden. Voortaan zou de “*werking van het Verbond niet meer opgevat worden als de strijd voor een welbepaald politiek programma, maar als een taak van opvoeding*”. Gits definieerde het KVHV als een opvoedend organisme dat ingeschakeld in het geheel van de universitaire opvoeding, het als zijn eigen taak beschouwde de nationale en staatsburgerlijke opvoeding van alle Vlaamse studenten te bevorderen.¹⁷ Op nationaal vlak stelde Gits vast dat de Vlaamse Beweging in het verleden teveel de culturele verheffing had verwaarloosd zodat de Vlamingen thans een volk waren “*met verworven rechten, maar zonder opvoeding, zonder voornaamheid, zonder bewustzijn van eigenwaarde en fierheid*”. Bijgevolg moest de eerste opgave van het Verbond zijn : de culturele verheffing van de jonge Vlaamse intellectuelen, het vormen van “*een Vlaamse aristocratie van welke een verheffende invloed moest uitgaan op alle lagen van de bevolking*”. Als concrete objectieven in dit verband voor het academiejaar 1944-'45 werden vermeld een groot offensief voor de verspreiding van het ABN en de sanering van het ontspanningsleven in clubs en gilden.¹⁸ Naast de nationale opvoeding zou het KVHV ook instaan voor de staatsburgerlijke opvoeding van de studenten. De afwijzende en negatieve houding tegenover België van de vooroorlogse Vlaamse Beweging was het gevolg van een dubbele verwarring. Ten eerste “*vereenzelvigde men de Belgische staat met de franskiljonse conceptie die aan het België van 1830 ten grondslag lag en voor vele regeringen het uitgangspunt was van een anti-Vlaamse politiek*”. Een tweede vergissing was het “*verwarren van het franskiljonisme met de houding van de Walen tegenover de Vlamingen*”. Tijdens de oorlog had de verzoening tussen Vlaanderen en België plaatsgevonden, aldus Gits. Thans kwam het er op aan dat “*Vlaanderen zelfbewust en zonder vrees zijn plaats zou innemen in de Belgische gemeenschap en dat een wijs en duurzaam staatsgezag, voornamelijk geïncarneerd in de persoon van*

16. C. GITS, *Waarheen [...]*, p. 6. De afkeuring van het Oorlogsverbond kwam ook tot uiting bij de jaargangnummering van *Ons Leven*, dat ondertussen het LSC-blad was geworden. De jaargangen 53 en 54 (1940-'42) – in 1942 had het tijdschrift publicatieverbod gekregen – werden als onbestaande beschouwd en de jaargang 1944-'45 werd opnieuw met “53” genummerd.

17. C. GITS, *Waarheen [...]*, p. 8. Met het “*nationale*” bedoelt men hier niet het Vlaams-nationale in zijn politieke betekenis, maar wel het “*Vlaamse*” in de brede culturele zin. Het “*staatsburgerlijke*” heeft uiteraard betrekking op de Belgische staat.

18. C. GITS, *Waarheen [...]*, pp. 9-11 en 13-14.

Leopold III, een harmonische verhouding tussen Vlamingen en Walen zou tot stand brengen".¹⁹

De verwijten van 'belgicisme' en van zich "gedwee neer te leggen bij de huidige wantoestanden op Vlaams vlak" werden door Gits weerlegd. De Belgische staats-idee, die men voorstond "had niets te maken met de franskiljonse staatsconceptie van 1830". Het kwam er integendeel op aan België zijn integraal Zuid-Nederlandse inhoud terug te schenken. De pogingen sedert de bevrijding van "een kleine groep heetgebakerde en onverbeterlijke francofielen" om in naam van België een anti-Vlaamse hetze te voeren en de "hand te slaan aan de dierbaarste Vlaamse verworvenheden" werden streng gelaakt, daar ze "de eendracht tussen alle Belgische staatsburgers dreigden te ontwrichten". Wie België tegen Vlaanderen uitspeelde droeg ten overstaan van het Vaderland een even zware schuld als wie Vlaanderen tegen België wou opstellen. Deze 'tweedrachtzaaiers' "dienden in naam van België bestreden te worden."²⁰

Tot slot benadrukte Gits nog het Nederlandse standpunt van het KVHV. Duidelijk werd afstand genomen van de vooroorlogse Dietse gedachte met zijn staatkundige implicaties, die Vlaanderen ten koste van België op één of andere manier bij Nederland wou doen aansluiten. Aangezien "de Vlamingen nog een hele weg moeten afleggen vooraleer zij als volwaardige staatsburgers naast de Noord-Nederlanders zullen kunnen verschijnen" zou de volledige uitbouw van het Vlaamse volkswezen in het kader van de Belgische staat bijgevolg de beste waarborg zijn voor een intieme samenwerking met Noord-Nederland. Op termijn zouden Noord en Zuid geleidelijk maar zeker naar mekaar toegroeien zodat aldus de volledige Nederlandse gemeenschap zou geboren worden "wier verheven zending de handhaving van de christelijke cultuur in onze avondlanden zal zijn".²¹

Het KVHV zou de door Gits uitgestippelde koers een paar jaar aanhouden. Opvallend is de sterk Belgisch-gerichte inslag, die aan de Vlaamse opstelling van het Verbond werd gegeven. Hierdoor verschilde het KVHV wezenlijk, niet alleen van het oorlogse maar ook van het vooroorlogse Verbond, waarvan trouwens expliciet afstand werd genomen.

19. C. GITS, *Waarheen [...]*, p. 14.

20. C. GITS, *Waarheen [...]*, pp. 12 en 15-17.

21. C. GITS, *Waarheen [...]*, pp. 18-19.

Professor J. Cardyn: ere-voorzitter

De onafhankelijke en uitgesproken Vlaamsgezinde koers, die het KVHV in het verleden had gevaren, had de vereniging herhaaldelijk in conflict gebracht met de academische overheid. Het is dan ook niet verwonderlijk dat die bij de herinrichting van het studentenleven in 1944 van de gelegenheid gebruik heeft willen maken om meer vat te krijgen op het KVHV. Zo werd de door het universiteitsreglement verplichte functie van ere-voorzitter opnieuw algemeen ingevoerd in de studentenverenigingen. Vooral voor het KVHV was dit ongebruikelijk, omdat die functie sinds het overlijden van de uitgesproken flamingante prof. L. Scharpé in 1935 in het Verbond niet meer werd bekleed. Tijdens de studentendagen van december 1944 besliste de Verbondsraad “*met eenparigheid van stemmen en zonder bespreking*” het ere-voorzitterschap op te dragen aan prof. J. Cardyn voor een periode van vijf jaar.²² Reeds vóór 1940 had Cardyn de culturele activiteiten van het KVHV gesteund. Tijdens de Tweede Wereldoorlog verleende hij financiële steun en materiële hulp aan het sluikblad *De Vlaamsche Vlagge*. Na de bevrijding trad hij toe tot de raad van beheer van de N.V. De Gids, die *De Nieuwe Standaard* uitgaf.²³ Prof. Cardyn behoorde dus duidelijk tot de groep van vlaamsgezinden, die een loyale houding ten overstaan van België voorstonden en het Vlaams-nationalisme zeker niet in hun hart droegen.

Pas na lang aarzelen aanvaardde prof. Cardyn het ere-voorzitterschap, echter niet zonder eerst uitdrukkelijk zijn voorwaarden te hebben gesteld. Zo schreef Cardyn aan de Verbondsraad: “*Wij moeten er toe komen dat de Vlaamse student hier opgevoed en gevormd worde in een geest van loyaliteit tegenover Gezag en Land. Om dat doel te bereiken zal men onvoorwaardelijk dienen vast te houden aan de programmatistische verklaring gepubliceerd in het eerste nummer van Ons Leven. In de leiding van het KVHV en in de leiding van de studenten zullen zich geen invloeden van buiten-*

22. Het KVHV heeft opnieuw een Ere-Voorzitter!, in: *Ons Leven*, jg. 53, januari 1945, nr. 2, p. 20. Jules Cardyn (1904 - 1969) was de pleegzoon van de Vlaamsgezinde prof. Jozef Sencie. Reeds als student werd hij door zijn beschermer in 1924 aan het werk gezet voor de pas opgerichte Vereniging Vlaamse Leergangen in Leuven. Zijn hele leven zou hij voor deze vereniging blijven ijveren. In 1932 werd hij tot lector benoemd aan het Instituut voor Toegepaste Economische Wetenschappen. Door de studenten werd Cardyn ‘professor’ genoemd, hoewel hij deze titel pas in 1960 zou verwerven. M. DE GOEYSE, *Cardyn, Jules*, in: *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, dl. 1, Tiel-Utrecht, 1973, p. 275.

23. A. SCHRAMME, *Universitas [...]*, pp. 31-32; F. VAN DER ELST, *De bewogen [...]*, p. 102.

uit meer mogen laten gelden."²⁴ Het KVHV ging op deze voorwaarden maar al te graag in: ze lagen volledig in de lijn van de Verbondskoers zoals ze door Gits was uitgestippeld. De nieuwe KVHV-statuten bepaalden dat de ere-voorzitter ervoor diende te zorgen dat nooit van het programma van het Verbond werd afgeweken. De ere-voorzitter zou de vergaderingen van de Verbondsraad bijwonen en was er stemgerechtigd. Tevens zou het KVHV rekenen "op zijn ervaring en wijs doorzicht om de hartelijkste betrekkingen tussen academische overheid en Verbond te verwezenlijken".²⁵

De radicaal vlaamsgezinde studenten, die zich de volgende jaren meer en meer zouden gaan afzetten tegen de KVHV-koers, beschouwden prof. Cardyn als een pion van de academische overheid in het Verbondsbestuur.²⁶ Dat rector H. Van Waeyenbergh wel degelijk iets te maken had met het ere-voorzitterschap van Cardyn blijkt uit hetgeen Jaak Van Passel ons meedeelde. In 1954 werd de toenmalige Verbondspraeses Van Passel samen met enkele andere studentenleiders uitgenodigd op het feestje dat Cardyn gaf ter gelegenheid van zijn vijftigste verjaardag. Cardyn toonde daar aan Van Passel een brief die Mgr. Van Waeyenbergh hem kort na de oorlog had gestuurd en waarin de rector Cardyn bedankte voor zijn bewezen diensten, die ertoe geleid hadden dat de studenten nu eindelijk 'braaf' geworden waren.²⁷

Opnieuw de grootste studentenvereniging

Vanaf januari 1945 groeide het KVHV op enkele weken tijd uit tot een vereniging met bijna 2.000 leden, op een studentenbevolking van 6.755 studenten, waarvan een kleine helft Nederlandstaligen. Een opmerkelijke stijging vergeleken met het honderdtal studenten dat het Verbond in 1942-'43 maar bij mekaar kreeg.²⁸ Het KVHV werd opnieuw de grootste studentenvereniging, vermits het HVKA, dat

24. Het KVHV heeft opnieuw een Ere-Voorzitter!, in: *Ons Leven*, jg. 53, januari 1945, nr. 2, p. 20. Met 'invloeden van buitenuit' bedoelde Cardyn het Vlaams-nationalisme. In zijn ogen had het KVHV zich tijdens en vóór de Tweede Wereldoorlog te veel laten op sleeptouw nemen door de partijpolitiek.

25. C. GITS, *Waarheen [...]*, p. 29.

26. Interview met Hugo Schiltz, in: *Ons Leven*, jg. 99, september 1987, nr. 1, p. 6.

27. Interview van de auteur met Jaak Van Passel, Leuven, 5 juli 1990.

28. J. CLAES, *Het Verbond [...]*, p. 13 en 15; I. DEPRAETERE, *Het dagelijks leven van de Leuvense studenten 1945-1960*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, KULeuven, Departement moderne geschiedenis, 1988, p. 26.

zijn activiteit opnieuw beperkte tot het strikt religieuze domein, en de Sociale Hulp, die tijdens de oorlog een toevluchtsoord voor dissidente KVHV-ers was, met een inzinking en een dalend ledenaantal werden geconfronteerd.²⁹ Na de bevrijding barstte het studentenleven na vier jaar stilte in al zijn uitbundigheid los. Vooral het KVHV plukte hiervan de vruchten. De grote openbare Verbondsvergaderingen in de aula werden weer druk bijgewoond, de sfeer was er zeer geestdriftig en vaak volgde na afloop nog een studentikoze stoet door het nachtelijke Leuven onder de begeleiding van de fanfare en de Verbondswacht.³⁰ Het KVHV wilde terug aansluiten bij de oude Vlaamse studententradities en hierdoor de band herstellen met zijn oude achterban van clubs en gilden, die tijdens de oorlogsjaren was verloren gegaan.³¹ Het Verbond wenste clubs en gilden opnieuw stevig in zijn structuur in te schakelen, omdat het regionale verband nog steeds aanzien werd als de ideale weg voor het KVHV om de massa van de studenten te omvatten. Het Seniorenkonvent (SK) dat tijdens de laatste oorlogsjaren niet meer bestond, werd heropgericht en zijn praeses de senior seniorum werd zoals vanouds de ondervoorzitter van het Verbond en werd belast met de leiding van het ontspanningsleven. Ook de clubs en de gilden integreerden zich weer in de Verbondswerking.³²

Sinds de bevrijding van België in september 1944 heerste er in het land een repressie tegen iedereen die men er, terecht of onterecht, van verdacht met de bezetter gecollaboreerd te hebben. Naast een ontlading van een 'ingehouden volkswoede' tegen de collaborateurs was een politieke inslag bij de repressie niet te ontkennen. Het lag voor de hand dat de linksen en de Franstaligen, die tijdens de Duitse bezetting openlijk achteruitgesteld waren, zich bij de bevrijding – en dus ook bij repressie en epuratie – zeer nadrukkelijk zouden manifesteren. Er ontstond wat Herman Todts noemde een patriottische wedijver. De collaboratie was niet uitsluitend een zaak van Vlaamsgezinden geweest. Toch had een groot deel van de Vlaamse Beweging zich eraan verbrand. Aangezien de Vlaamse Beweging in hoofdzaak katholiek was, was ook de collaboratie overwegend katholiek

29. A. SCHRAMME, *Universitas [...]*, p. 40.

30. J. CLAES, *Het Verbond [...]*, pp. 15-16.

31. Het regionale kader van clubs en gilden was nog steeds de meest uitgebouwde structuur in het Leuvense studentenmilieu. De faculteitskringen hadden immers op enkele uitzonderingen na, zoals Economica, nog niet veel te betekenen.

32. J. CLAES, *Het Verbond [...]*, p. 15; C. GITS, *Academisch standpunt en statuut van het Verbond*, in: *Ons Leven*, jg. 53, januari 1945, nr. 2, p. 7. Het Seniorenkonvent, dat in 1929 was opgericht door Mon de Goeyse, omvatte de praesides van clubs en gilden en behartigde binnen het Verbondskader het gezelschapsleven van de Vlaamse studenten.

geweest. In het klimaat van patriottische wedijver ging de vrijzinnige zich dan al vlug kwalificeren als een 'betere Belg' dan de katholiek. Het gevolg was dat er rond de repressie een links-rechtspolarisatie ontstond, met aan de linkerkzijde communisten, socialisten en liberalen en aan de rechterzijde van het politieke spectrum de katholieken. Zolang de regering echter nog een nationale-uniekarakter had, werden de woorden zowel door 'links' als door 'rechts' min of meer gewikt. Wanneer echter naar aanleiding van de koningskwesitie de uniegeest niet langer houdbaar was en in de zomer van 1945 de katholieken de regering verlieten, ontbrandde een heftige strijd die jarenlang zou aanhouden.³³

De patriottische wedijver drukte ook zijn stempel op het politieke standpunt van het KVHV en de houding, die het Verbond aannam tegenover de repressie en aanverwante problemen. De Belgische geloofsbelijdenis van het Verbond was nochtans niet geveinsd of ingegeven door politiek opportunisme. Het failliet van de collaboratie had er immers tijdens de laatste oorlogsjaren toe geleid dat in bredere Vlaamsgezinde kringen een zekere verzoening met de Belgische werkelijkheid was tot stand gekomen.³⁴

Inzake repressie nam men het standpunt in dat al wie gedurende de oorlog met de vijand had samengespannen streng en onverwijld diende gestraft te worden. Deze taak moest echter voorbehouden worden aan het gerecht. Verder werd het gemis aan een "gezonde repressiepolitiek" aangeklaagd. "*Alles wordt over dezelfde kam geschoren*", aldus *Ons Leven*, dat de schuld hiervoor legde bij "*onvaderlandse en communistischgetinte weerstandsgroepen*", die "*idealistische VNV-ers*" samen met "*nazi-knechten*" in dezelfde kampen opsloten.³⁵ Op de Verbondsvergadering van 18 januari 1945 in de grote aula viel Carlos Gits ook scherp uit tegen het frans-

33. H. TODTS, *Hoop [...]*, pp. 56-62 en p. 86. Volgens prof. Lode Wils was de repressie een voortzetting van de burgeroorlog tussen 'witten en zwarten', die vanaf 1943 grote delen van het land teisterde. De communisten speelden hierbij een grote rol via het Onafhankelijkheidsfront, een verzetsorganisatie, die zij gaandeweg volledig in hun invloedssfeer hadden gebracht. Het klimaat van terreur en contra-terreur bereikte zijn hoogtepunt in de zomer van 1944. Aangezien de vele moorden op (al dan niet vermeende) collaborateurs geen militair nut hadden, overheerst de indruk dat het er de communistische partizanen om te doen was een volledige chaos te creëren waarin zij, bij de bevrijding, de macht zouden kunnen grijpen. L. WILS, *Honderd jaar [...]*, Deel 3, pp. 243-254.

34. L. WILS, *Honderd jaar [...]*, Deel 3, pp. 223-224 en p. 259; R. DERINE, *Repressie zonder maat of einde?*, Leuven, 1978, p. 144.

35. Van op den toren, in: *Ons Leven*, jg. 53, januari 1945, nr. 2, p. 16. Aangezien het de taak was van het KVHV binnen het LSC "*de nationale en staatsburgerlijke opvoeding*" van de studenten te behartigen, gaan wij er van uit dat de politieke artikels in *Ons Leven* overeenkomen met de Verbondsopvattingen terzake of er alleszins bij aansluiten.

kiljonisme en riep hij op tot Vlaamse strijdvaardigheid om de “*franskiljonse haterlijkheden*” te bestrijden en ervoor te zorgen dat de moeizaam veroverde Vlaamse stellingen niet meer verloren zouden gaan. Maar onmiddellijk voegde hij eraan toe dat die Vlaamse strijdvaardigheid zeker geen “*wilde romantische drift*” mocht zijn, maar dat zij beperkt en tegelijk veredeld diende te worden door een positieve staatszin.³⁶ Die positieve staatszin was in elk geval ver te zoeken bij het Wallingantisme, dat sinds de bevrijding fel van zich liet horen. Uit vrees voor wat zij een Vlaamse overheersing van België noemden, pleitten verschillende Walen voor een Waals separatisme en zelfs voor een aansluiting bij Frankrijk.³⁷ Tegen dit Waals separatisme, dat zich trouwens kenmerkte door hevige anti-Vlaamse uitlatingen, werd in *Ons Leven* fel van leer getrokken. Men beschouwde het als niets minder dan verraad tegenover de Belgische staat. En dat dit dan juist straffeloos kon gebeuren op een ogenblik dat door de repressie zovelen werden veroordeeld “*wegens gemis aan staatsburgerlijkheid*” maakte de zaak alleen maar pijnlijker. De Walen werd niet het recht ontkend om te ijveren voor de bloei van de Waals-Franse cultuur. Zij dienden dit echter wel te doen met de inachtnaam van de volledige Belgische werkelijkheid.³⁸

Tijdens het academiejaar 1944-'45 werd het KVHV met vaste hand geleid door Carlos Gits. Jef Claes vermeldt dat Gits in de clubs beschouwd werd als “*een man met gedachten*” en dat hij goed kon organiseren.³⁹ In *Ons Leven* werd hij beschreven als een “*homo politicus*”, niet direct studentikoos en zeer welsprekend.⁴⁰ Door zijn politieke tegenstanders, vooral de meer radicaal Vlaams-nationalistische studenten werd Gits echter beschouwd als “*de verpersoonlijking van de onverbiddelijke inquisitie, die ieder voor verdacht hield en slechts de allerzuiversten recht tot spreken gaf*” en als iemand, die “*dictatoriale macht bezat om zijn inzichten door te zetten niet het minst dankzij de steun, die hij langs prof. Cardyn om genoot van de academische overheid*”.⁴¹

36. R. MANDELIENSIS [= ROGER FIEUW], *Levenum Nostrum: de Verbondsvergadering van donderdag 18 januari*, in: *Ons Leven*, jg. 53, februari 1945, nr. 3, p. 19.

37. De wallinganten verweten de Vlamingen een te grote inschikkelijkheid te hebben getoond ten overstaan van de bezetter en bovendien geprofiteerd te hebben van de oorlogsomstandigheden om het staatsapparaat in handen te krijgen. C. KESTELOOT, *Mouvement Wallon et identité nationale*, in: *CRISP*, nr. 1392, 1993, pp. 36-37; H. TODTS, *Hoop [...]*, pp. 73-76.

38. Van op den toren, in: *Ons Leven*, jg. 53, april 1945, nr. 6, pp. 16-17.

39. J. CLAES, *Het Verbond [...]*, p. 15.

40. R. MANDELIENSIS [= ROGER FIEUW], *Levenum Nostrum, Grottesken*, in: *Ons Leven*, jg. 53, april 1945, nr. 6, p. 14.

41. Leuven ontwaakt, in: *Wit en Zwart*, 3 mei 1947, nr. 1, p. 7. *Wit en Zwart* was één van de vele Vlaams-nationalistische weekbladen zoals *Rommelpot* en 't *Pallierterke*, die als uiting van

Na verloop van tijd zou Gits ook in bredere studentenkringen als een wat omstreden figuur aanzien worden en dit vooral omwille van zijn politieke ambities. Verwijten van opportunisme en carriërisme waren dan ook niet uit de lucht. Gits was een actief lid van jong-CVP. Hij was betrokken bij het door jonge CVP-ers uitgegeven weekblad *Het Westen*. Eind 1947 werd hij de stuwende kracht achter *Democratische Studiebladen*, dat de lijn van het inmiddels verdwenen *Het Westen* verderzette.⁴²

Ontnuchtering

Tijdens het korte academiejaar 1944-'45 was de werking van het KVHV noodzakelijkerwijze naar buiten gericht geweest. Het Verbond was er op luttele maanden tijd in geslaagd de interesse van het gros van de Vlaamse studenten weer voor zich te winnen en een breed studentenleven op te zetten, gekenmerkt door een studentikoze stijl en een Vlaamse geest. Dit alles gebeurde in en werd tegelijkertijd gestimuleerd door het enthousiaste klimaat van nieuw herwonnen vrijheid na vier jaar Duitse bezetting.⁴³

Maar de 'bevrijdingsroes' zou niet blijven duren en geleidelijk trad de ontnuchtering in. Het binnenlandse politieke gebeuren doorpriekte de illusies die velen zich tijdens de oorlog hadden gemaakt over een betere wereld na de bevrijding. In *Ons Leven* schreef Roger Fieuw: *"Zo verliep de tijd, de oorlog en de V-dag, die bij mij de triestige indruk liet dat volksvreugde al even triviaal is als volkswoede. Je weet niet wie je er om moet haten, maar het zijn de opruiers en de straatlopers, die al even bestiaal mensen kunnen doodslaan als de bloedhonden van Buchenwald – en zeg wat je wil, het doodt de laatste illusies, die je je gemaakt hebt over een betere staat en een beter leven. Het gouden tijdperk is weer maar een eeuw verdaagd en je wordt gewoon aan gebroken illusies."*⁴⁴

Vlaamse heropleving en oppositie in de repressietijd het licht zagen. A. DUMON, *Wit en Zwart*, in: *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, dl. 2, Tielt-Utrecht, 1975, p. 2089. In het artikel "Leuven ontwaakt" wordt een overzicht gegeven van de drie Verbondsjaren sinds de bevrijding.

42. Interview van de auteur met Luc Van der Hauwaert, Leuven, 26 juni 1990. Van der Hauwaert was hoofdredacteur van *Ons Leven* in 1951-'52; R. VANLANDSCHOOT, *Michiel Vandekerckhove. Leven en werk*, Tielt, 1980, p. 162, 174 en pp. 182-183.

43. J. CLAES, *Het Verbond [...]*, p. 16; J. LEBEER, KVHV en staatsmanskunst, in: *Ons Leven*, jg. 54, januari 1946, nr. 3, p. 6; UYLENSPIEGEL, Kanttekeningen rond de werking van het KVHV, in: *Ons Leven*, jg. 55, november 1946, nr. 2, p. 5.

44. R. MANDELIENSIS [= ROGER FIEUW], *Levenum Nostrum, Grotesken*, in: *Ons Leven*, jg. 53, juni 1945, nr. 7, p. 27.

Maar ook in het eigenlijke studentenmilieu deed de ontzuivering haar intrede. Al gauw bleek hoe theoretisch het LSC in mekaar zat. Onderlinge discussies slopten de aandacht op van de hoofdfiguren van de onderscheiden studentenverenigingen. Het KVHV leed hieronder, in die zin dat het zich niet had kunnen bezig houden met de specifieke taak, die het zich had gesteld : “*de nationale en staatsburgerlijke opvoeding*” van de Vlaamse studenten. De Verbondswerking bleef dat academiejaar 1944-’45 dan ook grotendeels beperkt tot het studentikoze.⁴⁵ Vanaf het tot stand komen van een eigen Vlaams studentenleven in het laatste kwart van de negentiende eeuw hadden de clubs er een voornaam plaats ingenomen. Zoals het KVHV tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn overkoepelende functie moest afstaan, zo verloor ook het clubleven flink wat pluimen. De hechte band tussen het Verbond en de clubs ging voor een groot deel verloren. Bovendien kwam met het HVKA de leidende positie in het studentenmilieu voor de eerste maal in handen van een vereniging, die niet behoorde tot het traditionele studentenleven. De oorlogsomstandigheden hadden ertoe geleid dat na de bevrijding duidelijk twee grondtendenzen met betrekking tot de levenshouding van de student als universitair sterk naar voren kwamen en als het ware het ‘clubtype’ tegenover het ‘facultaire type’ werd geplaatst.

Die tegenstelling werd aangewakkerd door het, door het LSC uitgegeven, boekje *Vota Academica. Een vademecum voor alle Leuvense Universitairen* van prof. Paul Sobry, dat een beschouwing bracht over de geest van de universitaire opvoeding. Het boek bevatte ook een regelrechte aanval op de clubs. Sobry, die een leidende rol vervulde in de universitaire Katholieke Actie, was van mening dat het clubleven als ontspanning minderwaardig en niet meer van deze tijd was en niet paste in het humanistisch-kristelijke kader van de Leuvense Universiteit. Bovendien klaagde hij de ‘onvlaamse’, uit Duitsland geïmporteerde gebruiken aan.⁴⁶ De tegenstanders van het clubleven verweten het Verbond de vergaderplaats te zijn van “*die oude versleten wijven*” – zoals prof. P. Sobry de clubs noemde – waarmee nu eens en voorgoed moest worden afgerekend. Men zag in het Verbond niets anders meer dan clubwerking, die erin bestond “*die nefaste machten van zedeloosheid en cultuurverval*” te groeperen en op te stellen tegen de met ‘fijnheid’ en ‘stijl’ uitgeruste faculteitstypen.⁴⁷ Maar ook de voorstanders van het clubleven lieten

45. J. LEBEER, KVHV [...], p. 6.

46. Naast het bestaan van eigen Vlaamse traditionele gebruiken, was het onmiskenbaar zo dat het Vlaamse studentenleven sterk door het Duitse was beïnvloed. Prof. Sobry stond daarentegen een meer Engels geïnspireerd studentenleven voor ogen. P. SOBRY, *Vota Academica*, Leuven, 1944; M. DE GOEYSE, *O vrij studentenheerlijkheid. Historisch-studentikoze schetsen*, Leuven, 1987, pp. 137-138; A. SCHRAMME, *Universitas [...]*, p. 40.

47. J. LEBEER, KVHV [...], p. 6.

zich niet onbetuigd. Zij beklemtoonden “*het ethos der kameraadschap en der onomwonden mannelijke vriendschap*” als het voornaamste wezenskenmerk van de clubs.⁴⁸

Op het einde van het academiejaar werd Vic Dewachter verkozen tot KVHV-praeses voor 1945-'46. Evenals Gits was Dewachter uit het HVKA afkomstig.⁴⁹ In *Ons Leven* verklaarde de nieuwe Verbondspraeses de koers van Gits te zullen verder zetten. Dewachter beklemtoonde dat tijdens het komende Verbondsjaar de werking van het KVHV vooral naar binnen moest worden gericht. Het was volgens hem van groot belang in Leuven te evolueren tot een werkelijke elite, die zich een dagelijkse cultuur en een eigen aristocratie zou dienen te verwerven, die zij dan later aan hun volk konden meedelen. De afdeling vorming van het Verbond moest, naar het woord van prof. Sobry in *Vota Academica*, “*een kern van studenten opleiden tot grootscheepse staatsmanskunst*”. Dewachter beklemtoonde ook de katholieke opdracht van het Verbond en achtte op dit vlak een spontane en hartelijke samenwerking met het HVKA noodzakelijk.⁵⁰ Het zag er naar uit dat de nieuwe Verbondspraeses van plan was om ditmaal ernstig werk te maken van de opvoedkundige taak van het Verbond. Dewachter stuitte echter op de tegenkanting van de clubs. Blijkbaar vreesde men daar dat het KVHV een te stijf-deftige academische vereniging zou worden, nauw aanleunend bij het HVKA. De poging van Dewachter om wat ‘hoger leven’ in te voeren leed dan ook schipbreuk. In het begin van het academiejaar 1945-'46 gaf hij zijn ontslag als praeses.⁵¹

Dewachter werd opgevolgd door Renaat Goffin. Goffins programma kwam in grote trekken met dat van Dewachter overeen. Waarschijnlijk lag het verschil tussen beiden hierin dat Goffin uit het clubmilieu kwam. Tijdens het academiejaar 1944-'45 was hij praeses geweest van de Brabantse Gilde. Ook Goffin verklaarde te zullen verder bouwen op de door Gits gelegde fundamentele grondslagen, die het Verbond bepaalden als een opvoedend organisme, boven ieder partijpolitiek programma verheven.⁵²

48. R. MANDELIENSIS, *Levenum Nostrum* [...], p. 29.

49. Dit blijkt uit A. SCHRAMME, *Universitas* [...], p. 47.

50. V. DEWACHTER, De nieuwe Verbondspraeses spreekt, in: *Ons Leven*, jg. 53, juni 1945, nr. 7, pp. 18-19.

51. J. LEBEER, KVHV [...], p. 7; Leuven ontwaakt, *Wit en Zwart*, 3 mei 1947, nr. 1, p. 7.

52. Interview van de auteur met Renaat Goffin, Leuven, 7 juni 1990; R. GOFFIN, Enkele gedachten rond en om de Verbondswerking, in: *Ons Leven*, jg. 54, december 1945, nr. 2, pp. 10-11.

Voor koning Leopold III en de CVP

In april 1945 bevrijdden de Amerikanen koning Leopold III, die door de bezetter in juli 1944 naar Duitsland was weggevoerd. Zijn terugkeer naar België werd onmogelijk omdat de niet-katholieken zich ertegen verzetten. De katholieken schaarden zich in grote meerderheid achter Leopold. Socialisten, communisten en liberalen eisten zijn ontslag. Vanaf mei 1945 ontstond er een hevige polarisatie en partijstrijd rond de Koningskwestie. Deze nam zeker niet af toen op 2 augustus 1945 de regering van nationale unie werd opgevolgd door een 'linkse', zogenaamde volksfrontregering.⁵³ De Koningskwestie en het repressieprobleem geraakten met elkaar verweven. Zowel in katholieke als in linkse kringen ging men ervan uit dat de meeste 'incivieken' de kant van de koning zouden kiezen, want van hem mocht begrip voor het oorlogsgedrag van de 'collaborateurs' verwacht worden. Dat kon bij de parlementsverkiezingen, die ten laatste in het voorjaar van 1946 zouden gehouden worden, uitlopen op een absolute meerderheid voor de koningsgezinde CVP. Met het wetsbesluit van 19 september 1945, dat voor gevolg had dat het kiesrecht ontnomen werd aan personen die lid waren geweest van een pro-Duitse beweging (o.a. Rex en VNV), heeft de regering Van Acker II gepoogd dit scenario onmogelijk te maken. Prof. Luc Huyse treedt de stelling van de katholieke politici bij dat de burgerlijke epuratie in het vooruitzicht van de eerste na-oorlogse verkiezingen voor electorale doeleinden is gebruikt.⁵⁴

In juni 1945 bevestigde Gits in een pathetisch artikel in *Ons Leven* de onvoorwaardelijke trouw van de 'Vlaamse studentenschap' en in het bijzonder het KVHV aan de koning. De tegenstanders van de vorst werd verweten "een aanslag te beramen tegen de eenheid van het land en de duurzaamheid van zijn grondwettelijke instellingen". Vooral de communisten werden hierbij met de vinger gewezen.⁵⁵ De houding, die het KVHV innam tegenover de politieke actualiteit, toonde aan dat ook tijdens het academiejaar 1945-'46 de invloed van Gits – die intussen praeses van het LSC was geworden – in het Verbond vrij groot bleef. Op de eerste Verbondsvergadering van het jaar, die op donderdag 8 november plaats had en die

53. De regering Achiel Van Acker II (2 augustus 1945 - 9 januari 1946) met socialisten, liberalen, communisten en de Union Démocratique Belge (UDB). L. WILS, *Honderd jaar [...], Deel 3*, p. 261; T. LUYKX, *Politieke geschiedenis van België*, dl. 2, Amsterdam-Brussel, 1986, p. 399.

54. L. HUYSE EN S. DHONDT, *Onverwerkt verleden. Collaboratie en repressie in België 1942-1952*, Leuven, 1991, pp. 142-148 en 271; T. LUYKX, *Politieke geschiedenis [...]*, pp. 397-398 en 403; L. Wils, *Honderd jaar [...], Deel 3*, pp. 266-267; H. TODTS, *Hoop [...]*, p. 80, 81 en 87.

55. C. GITS, Trouw aan koning Leopold III, in: *Ons Leven*, jg. 53, juni 1945, nr. 7, pp. 2-4.

bijgewoond werd door een overweldigende massa, werd door Gits als tolk van de Verbondsraad het standpunt van het KVHV toegelicht ten opzichte van de Koningskwestie, het Waalse probleem en de repressie.⁵⁶

Gits noemde koning Leopold nogmaals “*het levende symbool van de eenheid en de duurzaamheid van het land*”. Hij achtte het bijgevolg ten zeerste aangewezen dat men in het kader van een “*vaderlandse concentratie*” op het vlak van de Koningskwestie zou komen tot een zeer nauwe en hartelijke samenwerking met de Waalse studenten. Elk initiatief dat eenzijdig van de Vlaamse studenten uitging was uit den boze. Ook de Waalse kwestie was weer prangend actueel. Op 20 oktober 1945 had het Waals-nationaal Congres plaats gehad. Van de 1.148 geldig uitgebrachte stemmen waren er 17 voor het behoud van de Belgische eenheidsstaat, 391 voor een federaal België, 154 voor een onafhankelijk Wallonië en 486 voor een politieke aanhechting bij Frankrijk. Na deze eerste, zogenaamd ‘emotionele’, stemronde volgde er een tweede waarin unaniem voor autonomie binnen het kader van de Belgische staat werd gestemd. Het Waals Congres kon op begrip rekenen in regeringskringen, waar men officieel erkende dat er een Waals probleem bestond.⁵⁷ De houding van Gits op de Verbondsvergadering van 8 november tegenover het Wallingantisme was niet zonder meer afwijzend, ook hij scheen ergens het Waalse probleem te erkennen. Gits wees op de dualiteit van de twee volksgemeenschappen in België. Daartegenover stelde hij vast dat de ‘huidige’ structuur van het land niet aan deze realiteit beantwoordde. Oplossingen, die de Belgische eenheid in gevaar brachten, waren echter uit den boze. Niet alleen het separatisme maar ook het federalisme, dat nochtans in de dertiger jaren in brede Vlaamse politieke kringen was aanvaard, werd beslist van de hand gewezen. Tot slot verklaarde Gits dat het KVHV ijverde voor een rechtvaardige en menswaardige repressie. Met verontwaardiging stelde hij vast dat tengevolge van “*de drijfverijen van de linkse partijen*” op de eerste plaats katholieke Vlamingen werden getroffen en gebroodroefd. Maar tegelijk waarschuwde hij niet in een verbittering te vervallen, die de wording van een nieuwe malcontentenpartij in de hand zou kunnen werken.⁵⁸

In februari 1946 hadden de eerste na-oorlogse parlementsverkiezingen plaats. Ze zouden voor een groot deel in het teken van de Koningskwestie staan. De Verbondsraad besliste de KVHV-activiteiten voor een maand op te schorten om

56. Uit het verslag van deze vergadering in *Ons Leven* kan men opmaken dat het KVHV-standpunt door Gits zelf was uitgewerkt. *Ons Leven* schreef: “*Dit standpunt werd door de eenstemmige Verbondsraad bijgetreden [...]. Luide toejuichingen beaamden dit programma op de eerste Verbondsvergadering*”. De Verbondsraad, Standpunt van het Verbond, in: *Ons Leven*, jg. 54, november 1945, nr. 1, pp. 4-5.

57. C. KESTELOOT, *Mouvement Wallon [...]*, p. 37; H. TODTS, *Hoop [...]*, pp. 73-76.

58. De Verbondsraad, Standpunt[...], pp. 4-5.

zo de Verbondsleden de gelegenheid te bieden in eigen streek kiesmeetings te geven voor de CVP, hetgeen verscheidene van hen deden. Anderen trokken in groep, onder de leiding van de Verbondswacht, naar Brussel, Mechelen, Tienen en Hasselt om herrie te schoppen op de meetings van de socialistische eerste minister Achiel Van Acker, die zij aansprakelijk stelden voor het niet terugkeren van koning Leopold. Ook met de studenten van de ULB kwam het herhaalde malen tot incidenten.⁵⁹ Het spreekt voor zich dat de verkiezingsoverwinning van de CVP bij de Vlaamse studenten te Leuven voor de 'nodige feestvreugde' zorgde.⁶⁰ Dat het KVHV met de CVP sympathiseerde leek in de gegeven omstandigheden niet meer dan normaal, maar dat de Verbondswerking werd onderbroken om kiesmeetings voor deze partij te geven, komt wel enigszins bevreemdend over wanneer men nagaat dat Gits en zijn opvolgers steeds met nadruk hadden verklaard dat het KVHV nooit meer de spreekbuis zou worden van een politieke partij.

De Jeugdijzerbedevaart

In de nacht van 15 op 16 maart 1946 werd de IJzertoren door een dynamitering volledig verwoest. Deze aanslag veroorzaakte in het katholieke Vlaanderen een storm van protest. Het spontaanst was de verontwaardiging bij de katholieke studenten in Leuven. Op zondagavond 17 maart 1946, de dag na de aanslag, kwamen bestuursleden van het KVHV en van andere studentenorganisaties bijeen in café 'De Klok' aan de oude markt, waar toen het secretariaat van het Verbond gehuisvest was. Daar werd beslist met het KVHV in de loop van de komende week een protestmeeting te beleggen tijdens dewelke een motie zou worden goedgekeurd waarin gevraagd werd om de traditie van de IJzerbedevaart in Diksmuide te hernemen op de derde zondag van augustus. De volgende dag deelden zij hun beslissing mee aan prof. Dondeyne. Hij vond augustus te laat en stelde voor zo vlug mogelijk een manifestatie van eerherstel te houden in Diksmuide zelf, bijvoorbeeld een IJzerbedevaart van de studenten, of indien mogelijk van de hele Vlaamse jeugd.

59. Interview van de auteur met Renaat Goffin, Leuven, 7 juni 1990; J. CLAES, Het Verbond [...], p. 16.

60. Universitaire Kroniek: vreugde om een verkiezingsuitslag, *De Nieuwe Standaard*, 27 februari 1946. De andere grote overwinnaar was de communistische partij. Op 31 maart 1946 startte de regering Van Acker II. Zij werd op 3 augustus 1946 opgevolgd door de eveneens linkse regering Huysmans, die op 12 maart 1947 op haar beurt uit elkaar viel; T. LUYKX, *Politieke [...]*, p. 399.

Op woensdag 20 maart organiseerde het KVHV een protestmeeting in de grote aula. Deze werd voorafgegaan door een betoging. Onder de begeleiding van de fanfare trokken een 500 studenten door de stad achter een spandoek met het opschrift 'Eerherstel'. Op de meeting in de grote aula waren 1.200 studenten aanwezig, alsook Mgr. Van Waeyenbergh en heel wat professoren. Gaston Eyskens, oud-minister en volksvertegenwoordiger, eiste er in naam van de studenten het herstel van de IJzertoren op kosten van de staat. Jef Claes, algemeen secretaris van het LSC, praeses van de Vereniging van Vlaamse Studenten (VVS) en hoofdredacteur van *Ons Leven* volgde Eyskens in zijn eis en kondigde onder stormachtig applaus de Jeugdbedeveart naar de IJzer aan.⁶¹ De avond eindigde met een luidruchtige nachtelijke optocht door het centrum van de stad.

Voor de voorbereiding van de bedevaart werd in Leuven het Comité der Jeugdbedeveart naar de IJzer opgericht met als voorzitter prof. Cardyn. Carlos Gits werd ondervoorzitter, Bob Vanes penningmeester en Jef Claes secretaris.⁶² Verder waren nog andere KVHV-studenten van Leuven en Gent lid van het comité, terwijl vertegenwoordigers van Katholieke Arbeidersjeugd (KAJ), Boerenjeugdbond (BJB), Katholieke Studentenactie (KSA) en andere jeugdverenigingen sympathiseerden. De datum van de jeugdbedeveart moest verschillende keren verplaatst worden. Uiteindelijk werd 28 april vooropgezet. Het kostte bovendien heel wat moeite om van de overheden de nodige toestemming te krijgen. Ondanks de herhaalde verzekeringen van prof. Cardyn en van prof. Eyskens dat de jeugdbedeveart een 'nationaal karakter' – in de betekenis van Belgisch-nationaal – zou hebben, stelde de minister van Binnenlandse Zaken, de Luikse liberaal Auguste Buisseret de beslissing altijd maar uit en liet hij doorschemeren dat, omwille van de aangekondigde tegenacties vanuit patriottische kringen, het mogelijk bleef dat de bedevaart verboden werd. Uiteindelijk werd prof. Cardyn op 25 april op het ministerie van Binnenlandse Zaken ontboden. Buisseret stelde als voorwaarde voor de toelating dat prof. Cardyn een verklaring zou tekenen waarin hij bevestigde dat de bedevaart een "*waardig, nationaal en vaderlands karakter*" zou hebben. Cardyn voelde zich met de rug tegen de muur gezet en zonder iemand te raadplegen tekende hij, niet alleen in zijn eigen naam, maar ook in de naam van de andere organisatoren.⁶³ Het was niet zozeer de inhoud van de verklaring die hem ergerde – aan het programma moest immers niets gewijzigd worden – maar

61. De Vereniging van Vlaamse Studenten verenigde alle Vlaamse studenten onafgezien hun levensbeschouwing.

62. Vanes en Claes hadden dezelfde functie in het LSC.

63. Deze verklaring van prof. Cardyn zou hem achteraf in Vlaams-nationalistische kringen kwalijk worden genomen en had tot gevolg dat de jeugdbedeveart niet in de reeks der IJzerbedevaarten werd opgenomen. W. MOONS, *Het taboe van Vlaanderen*, Antwerpen, 1986, p. 85 en 140.

wel de wijze waarop hij door de minister werd behandeld. De verklaring van prof. Cardyn werd de volgende dag verschillende malen voorgelezen op de radio, en in de provincie West-Vlaanderen moest zij bekend gemaakt worden door middel van aanplakbrieven in alle gemeenten.

De opkomst voor de bedevaart werd door de inrichters “ruim bevredigend” genoemd. De katholieke Vlaamse kranten telden een 6.000 tot 8.000 aanwezigen, volgens de Franstalige pers waren er 4.000 tot 5.000 en de staatsveiligheid hield het bij 1.500. Onder de aanwezigen waren kamervoorzitter Frans Van Cauwelaert en een twaalfstal katholieke parlementsleden. Op de bedevaart wapperden elf vlaggen: zes leeuwevlaggen en vijf Belgische. In zijn homilie noemde de Antwerpse volkspredikant en jezuïet Lode Arts het puin van de IJzertoren “*een schandvlek op België’s blazoen, want wie Vlaanderen raakt, schendt België*”. Naast Claes en Cardyn spraken ook nog Jan Boon, directeur van de Belgische Nationale Radio Omroep (BNRO) – de bedevaart werd trouwens via de radio uitgezonden – en Jef De Schuyffeleer, oud-algemeen voorzitter van de KAJ.⁶⁴

Het zou nog tot augustus 1948 duren vooraleer opnieuw een grote IJzerbedevaart werd ingericht. Vanaf dan zou men opnieuw aansluiten bij de vooroorlogse traditie in plaats van er een Belgischgerichte herdenkingsplechtigheid van te maken zoals het de leden van het Comité der Jeugdbedevaart naar de IJzer – in het bijzonder prof. Cardyn – voor ogen stond. Men kan echter gerust stellen dat de jeugdbedevaart heeft bijgedragen tot het voortbestaan van de IJzerbedevaarten.

Vóór 16 maart 1946 waren de katholieken duidelijk in het defensief gedrongen en durfde de Vlaamse Beweging zich nauwelijks te roeren. Na de dynamitering van de IJzertoren veranderde dit. De reacties in het katholieke Vlaanderen waren zeer hevig, zodat men kon spreken van een katholiek-Vlaams offensief. De IJzertoren was immers niet alleen een Vlaams, maar ook een christelijk monument. Katholicisme en flamingantisme kregen in Vlaanderen opnieuw dezelfde betekenis. In *Ons Leven* klonk radicale taal. Op Vlaams vlak werd opnieuw de grieventrommel geroerd en klaagde men de wantoestanden in het leger en de overtredingen van de taalwetten aan. Vooral de franskiljons in de Leuvense studentenwereld en daarbuiten moesten het ontgelden en ook de repressie vond geen genade meer: “*Onze repressiepolitiek, die bijna op heel de lijn verkeerd werd gevoerd, is aan het ontaarden tot een misdaad op grote schaal*”.⁶⁵

64. De bovenvermelde gegevens over het tot stand komen en het verloop van de JeugdiJzerbedevaart zijn afkomstig uit: W. MOONS, *Het taboe [...]*, pp. 85-91; J. CLAES, De bewogen jeugdbedevaart naar de IJzer van 28 april 1946, in: *Ons Leven*, jg. 90, 1979, nr. 6-7, pp. 24-26.

65. TIJL, Vlaamse weerbaarheid, in: *Ons Leven*, jg. 54, 5 april 1946, nr. 6, p. 2; Van op den toren, in: *Ons Leven*, jg. 54, 5 april 1946, nr. 6, pp. 12-13.

De oproep tot meer Vlaamse weerbaarheid werd vooraf gegaan door de klacht dat “*loomheid en lamheid*” zich van de student hadden meester gemaakt. Voor het eerst werd er openlijk gesproken over een algemene malaise in de Leuvense studentenwereld. Ditmaal werden niet het traditioneel-studentikoze gezelligheidsleven, het slechts gedeeltelijk uitvoeren van het Verbondsprogramma of het in gebreke blijven van de politieke vorming verantwoordelijk gesteld, maar zocht men de oorzaken dieper: het gemis aan bezieling in het studentenleven en de pogingen het romantisme uit te roeien bij de jeugd, werden als oorzaken van de malaise genoemd.⁶⁶ Op de Verbondsvergadering van 13 april 1946 werd duidelijk dat niet iedereen het met de KVHV-koers eens was. Radicaal Vlaamsgezinde studenten onderbraken verschillende malen de rede van gastspreker prof. Baur en er ontstond zelfs een vrij heftig dispuut, waarin Carlos Gits voor het eerst publiekelijk en uiterst scherp werd aangevallen.⁶⁷

Tegen het einde van het academiejaar 1945-'46 was het duidelijk geworden dat het Leuven Studentencorps niet had gegeven wat men ervan had verwacht. Het LSC was gegrondvest op en voortgekomen uit het eenheidsfront tegen de collaboratie, dat zich tijdens de bezetting rond het HVKA had gevormd. Maar met het wegvallen van de oorlogsomstandigheden bleek ook dit eenheidsfront al spoedig af te brokkelen. Het Corps verzandde in oeverloze discussies en herhaalde altijd opnieuw oproepen voor meer eenheid. Het LSC bleef tot 1966 de overkoepelende studentenorganisatie, maar zou nooit méér zijn dan een overkoepeling in enge zin: een coördinerend bestuurslichaam, dat instond voor de gemeenschappelijke belangen en de vertegenwoordiging van de studenten naar de academische overheid toe.⁶⁸ Op 6 juni 1946 werd op de vergadering van de verenigde praesides besloten om *Ons Leven* opnieuw aan het Verbond toe te vertrouwen, met dien verstande dat alle verenigingen, die geen eigen publicatie hadden, vrije toegang zouden hebben tot het tijdschrift. Het KVHV gaf de wens te kennen van *Ons Leven* opnieuw “*een traditioneel, Vlaams-combattief Verbondsblad*” te willen maken.⁶⁹ Het eenheidsexperiment met het LSC was mislukt. De grondoorzaak hiervan valt te zoeken in de groeiende verscheidenheid binnen de studentenwereld, waarvan de kiemen lagen in de jaren '30 en die na de Tweede Wereldoorlog alleen maar verder zou toenemen.

66. TIJL, Vlaamse [...], p. 3; Y.V., Voor oude waarden, in: *Ons Leven*, jg. 54, 5 april 1946, nr. 6, p. 5-6.

67. Leuven ontwaakt, in: *Wit en Zwart*, 3 mei 1947, nr. 1, p. 7.

68. TIJL, Vlaamse [...], p. 2; M. DE GOEYSE, *Cardijn [...]*, p. 24.

69. 'Ons Leven' 1946-1947, in: *Ons Leven*, jg. 54, augustus-september 1946, nr. 7-9, p. 47.

Malaise en toenemende radicaal Vlaamse oppositie (1946-1949)

Malaise

In juni 1946 vertrokken de twee studentenleiders, die de voornaamste rol hadden gespeeld bij de herinrichting van het studentenleven na de bevrijding, uit Leuven: Jef Claes, de stichter-voorzitter van het LSC en hoofdredacteur van *Ons Leven* 1944-'46, en Carlos Gits, de eerste na-oorlogse praeses van het KVHV waarvan hij de politieke koers had uitgestippeld. De nieuwe Verbondspraeses voor het jaar 1946-'47 was Marc Van Coppennolle. Roger Fieuw werd de nieuwe *Ons Leven*-hoofdredacteur. Op zijn beurt verklaarde ook van Van Coppennolle de koers van Gits te zullen verderzetten en extra aandacht te zullen besteden aan de vormings-taak van het Verbond.⁷⁰

Van de hevige Vlaamsgezinde reacties, die de dynamitering van de IJzertoren met zich had meegebracht, was ondertussen niet veel meer te merken. Het werd steeds duidelijker dat een algemene malaise de Leuvense studentenwereld beheerste. Die malaise zou de tweede helft van de jaren '40 kenmerken. Langs alle kanten werd er geklaagd over de loomheid, de apathie en de onverschilligheid van de studenten, over hun totale gebrek aan interesse voor alles wat niet direct met studies en ontspanning te maken had, over hun tekort aan idealisme en hun materialistische ingesteldheid.⁷¹ De toestand ging steeds zwaarder wegen op het Leuvense studentenmilieu en zorgde ervoor dat de Verbondswerking tijdens het academiejaar 1946-'47 niet echt van de grond kwam; de grote en strijdlustige Verbondsacties en manifestaties bleven achterwege. Men sprak over het jaar van de "1.001 debatten en discussies".⁷²

70. In *Ons Leven* schreef Van Coppennolle: "Moet ik een standpunt herhalen dat reeds twee jaar lang klaar en juist werd geformuleerd? We weten immers onze taak en onze plicht". M. VAN COPPENOLLE, Het KVHV 1946-1947, in: *Ons Leven*, jg. 55, oktober 1946, nr. 1, p. 3.

71. We vermelden hier enkel de voornaamste artikels die ingingen op de onverschilligheid bij de studenten: TIJL, Vlaamse [...], pp. 2-3; 'Ons Leven' 1946-'47, in: *Ons Leven*, jg. 55, oktober 1946, nr. 1, pp. 1-2; UYLENSPIEGEL, Het KVHV sedert de bevrijding, in: *De Nieuwe Standaard*, 23 november 1946; J. SABBE, Naar een concreet programma voor een nieuwe Vlaamse Beweging, in: *Ons Leven*, jg. 55, maart 1947, nr. 5, pp. 3-4; Leuven ontwaakt, in: *Wit en Zwart*, 3 mei 1947, nr. 1, p. 7.

Verder verwijzen we nog naar J. CLAES, Het Verbond [...], pp. 16-17 en I. DEPRAETERE, *Het dagelijks leven* [...], p. 53. Stippen we aan dat Depraetere zich hierbij ook steunt op de verslagen van de vice-rector voor het jaar 1946-'47.

72. TAMBOER II [= ROGER FIEUW], Kanttekeningen over 1.001 debatten en discussies, in: *Ons Leven*, jg. 55, mei 1947, nr. 7, p. 7.

Waar lagen nu de oorzaken van die malaise? Uiteraard speelde de Tweede Wereldoorlog een grote rol. Een flink deel van de Vlaamse Beweging, waaronder heel wat studenten en studentenleiders van de vooroorlogse generaties, was gedreven door zijn idealisme in de collaboratie terechtgekomen. Geleidelijk waren velen onder hen, zij het te laat, gaan beseffen dat dit een vergissing was. Tijdens de bezetting en vooral bij de bevrijding van de Duitse concentratiekampen werd de ware aard van het nationaal-socialisme duidelijk. In de ogen van veel mensen werden bij de repressie vele ‘zwarten’ vooral veroordeeld omwille van hun Vlaamse overtuiging. Uit repressie en collaboratie trokken velen de les dat het “*riskant was voor een ideaal te leven*” en een sceptische ingesteldheid maakte zich van hen meester.

Maar ook diegenen die buiten de collaboratie gebleven waren of zelfs in het verzet hadden gestaan en die gehoopt hadden op een op een betere wereld na de oorlog, kwamen bedrogen uit. De volkswede bij de bevrijding, de repressie en de grote dreiging van de Sovjet-Unie en het communisme, die op heel Europa drukte, ontnamen hen al gauw hun illusies. Opmerkelijk is dat er gewezen werd op het grote verschil tussen diegenen die reeds tijdens de oorlog student waren, en de studenten die pas na de bevrijding hun universitaire studies hadden aangevat. Die laatsten bleken zich door hun onverschilligheid duidelijk te onderscheiden van hun oudere collega’s.⁷³ Blijkbaar wilden zij niet dezelfde desillusies en ont-nuchteringen oplopen als hun voorgangers (zowel de vooroorlogse generatie als die van tijdens de oorlog). De na-oorlogse studenten waren sceptischer, voorzichtiger, individualistischer en zagen alles relatiever.⁷⁴

Een tweede oorzaak lag hierin dat de materiële belangen gingen primeren. Doordat men tijdens de oorlogsjaren zovele zaken had moeten missen in de strijd om te overleven, legde de eerste na-oorlogse studentengeneratie veel nadruk op materiële omstandigheden.⁷⁵

Een andere klacht betrof het gebrek aan Vlaams bewustzijn bij de studenten. De Tweede Wereldoorlog en de daaropvolgende ‘Koude Oorlog’ hadden de aandacht noodzakelijkerwijze gericht op het internationale gebeuren, ten koste van de specifiek Vlaamse of Belgische problemen. De oorlog betekende ook een overwinning van het staatsnationalisme op het volksnationalisme.⁷⁶ Bovendien had

73. UYLENSPIEGEL, Het KVHV [...], p. 6; Het KVHV sedert de bevrijding, in: *De Nieuwe Standaard*, 23 november 1946.

74. I. DEPRAETERE, *Het dagelijkse leven* [...], p. 50.

75. I. DEPRAETERE, *Het dagelijkse leven* [...], p. 50.

76. H. TODTS, *Hoop* [...], p. 148. In hun drang naar zelfstandigheid voor hun volk hadden verschillende volksnationalisten, en volkeren van Europa en de Sovjet-Unie (Kroaten, Slovaken e.a.) zich door de nazi-propaganda op sleptouw laten nemen en waren zij de weg van de collaboratie opgegaan. Ook zij deelden in de nederlaag van het Derde Rijk.

Renaat Goffin er in december 1945 in zijn programmaverklaring op gewezen dat het niet meer de eng nationale, maar de brede internationale belangen waren die het leven van de volkeren waren gaan beheersen en dat niet langer de volkeren maar de staten de determinerende factoren waren geworden.⁷⁷ Het is eveneens in die context dat men de staatsburgerlijke opstelling van het KVHV moet bekijken. De afnemende Vlaamsgezindheid bij de studenten had evenwel tot gevolg dat men zich voor het eerst vragen ging stellen bij Gits' programmabrochure *Waarheen met onzen Vlaamschen strijd?*, die de ideologische grondslag was van het na-oorlogse Verbond. Men vroeg zich af of de brochure niet te veel de stempel droeg van de "typische hypervaderlandse bevrijdingsatmosfeer waarin zij was ontstaan" en of die standpunten niet aan de noden van het ogenblik dienden aangepast te worden. In een *open brief aan de Verbondsraad* stelde Uylenspiegel dat het positieve van het KVHV-programma hierin lag dat het getuigde van de vaste wil om in de Belgische staat een Vlaamse aanwezigheidspolitiek te voeren. Maar hij voegde eraan toe dat de 'KVHV-doctrine' wat te ideologisch was gebleven. Het Verbond moest volgens hem opnieuw concrete standpunten innemen ten overstaan van de communautaire problematiek.⁷⁸

De Kegelaar: meer dan alleen maar volksdans

Tijdens het academiejaar 1946-'47 kwamen de eerste tekenen van een toenevende Vlaamsgezinde oppositie tegen de politieke koers van het KVHV. Ongetwijfeld speelde ook de gewijzigde internationale en nationale politieke situatie hier een rol. Met de dynamitering van de IJzertoren was de Vlaamse Beweging voor het eerst opnieuw wakker geschoten. Op de repressie- en epuratiepolitiek kwam steeds meer kritiek los. Op 5 maart 1946 verklaarde Winston Churchill in zijn beroemde rede te Fulton dat er van Stettin aan de Oostzee tot Triëst aan de Adriatische Zee een 'ijzeren gordijn' dwars door Europa was neergelaten. Met de 'Koude Oorlog' werden de communisten opnieuw tot vijanden verklaard. Op 20 maart 1947 kwam de regering Spaak II, een coalitie van CVP en BSP, tot stand en verdwenen de communisten voorgoed uit de regering. Dit alles had tot gevolg dat er stilaan een zekere matiging kwam in de repressie.⁷⁹

77. R. GOFFIN, Enkele gedachten rond en om de Verbondswerking, in: *Ons Leven*, jg. 54, december 1945, nr. 2, pp. 10.

78. UYLENSPIEGEL, Het KVHV [...], pp. 5-7.

79. H. TODTS, *Hoop [...]*, pp. 109-112; T. LUYKX, *Politieke [...]*, pp. 399-400 en 405-406.

In kringen van radicaal Vlaamsgezinde studenten was de ontevredenheid over het KVHV zeer groot. Vooral de na-oorlogse politieke koers van het Verbond en Gits, de praeses, die aan de basis lag van deze strekking, moesten het ontgelden. Overigens werd de legitimiteit van de eerste na-oorlogse Verbondsraad en zijn praeses door hen betwist.⁸⁰ Gits werd ervan beschuldigd het KVHV geaccapareerd te hebben om er de “*warhoofdige theorieën*” van Herbert te propageren en een Belgicistische koers te gaan varen. Daarnaast wreef men hem aan het Verbond als politieke springplank voor zijn persoonlijke ambities gebruikt te hebben. Verder werd het KVHV verweten veel te nauw bij de CVP aan te leunen en geen stelling te durven of te willen innemen tegen de repressie.⁸¹

Vele Vlaamsgezinde tegenstanders van het na-oorlogse KVHV plaatsten zich buiten het Verbond en hielden zich volledig afzijdig van de Verbondswerking. Hun kritiek uitten zij in hevige discussies op de grote openbare Verbondsvergaderingen in de aula of via anonieme pamfletten.⁸² De voornaamste oppositie tegen de Verbondsleiding groepeerde zich echter in De Kegelaar, een volkskunstgroep wiens wortels zich tot in de oorlogsperiode uitstrekten. Einde 1941 was in het kader van de cultuurafdeling van het KVHV een volksdansgroep opgericht onder de benaming De Pandoers. Tot de stichters behoorde Marcel De Brabanter, KVHV-praeses 1942-'43. Zoals de Verbondspraesides Remi Piryns (1941-'42) en Jaak Van Waeg (1943-'44) was De Brabanter lid van Nederland Eén, een clandestiene oppositiegroep uit het zogenaamde ‘Diets verzet’ die o.m. binnen de NSJV – de jeugdbeweging van het VNV – actief was en zich verzette tegen de collaboratiekoers van het VNV.⁸³ In 1945 werd De Pandoers omgedoopt in De Kegelaar met Jan De Munck als praeses. Tot de ‘heroprichters’ behoorden o.m. Frans Baert en Filip Lambrechts. De oud-leden van De Pandoers bleven nog vele jaren naar de activiteiten van De Kegelaar komen, zodat ook zij bij de werking van die vereniging betrokken werden. Tijdens het academiejaar 1946-'47 werd de

80. Er hadden immers nooit verkiezingen plaats gehad voor het Verbondspraesidium 1944-'45.

81. Levenum Nostrum, in: *Ons Leven*, jg. 55, oktober 1946, nr. 1, p. 7; TAMBOER II, Kanttekeningen[...], p. 7; J. CLAES, Het Verbond [...], p. 16; STUDAX HONESTUS, Een keerpunt, in: *Opstanding*, jg. 1, 22 oktober 1949, nr. 21. *Opstanding* was een radicaal Vlaams-nationalistisch weekblad, dat zich opwierp als het tijdschrift van de Vlaamse Concentratie. Het eerste nummer verscheen op 4 juni 1949.

82. Leuven ontwaakt, in: *Wit en zwart*, 3 mei 1947, nr. 1, p. 7; Brief uit Leuven: in onze ogen nog de ondergangen van 1947, in: *De Standaard*, 6 januari 1948; Mededeling vanwege de redactie, in: *Ons Leven*, jg. 55, april 1947, nr. 6, p. 4.

83. W. WEETS, Interview met Marcel De Brabanter, in: *Ons Leven*, jg. 103, maart-april 1992, nr. 6-7-8, pp. 22-25. Samen met zes andere studenten van het Verbondsbestuur 1941-'42 werd De Brabanter na de bevrijding van de Leuvense universiteit gezonden omwille van zijn aandeel in de organisatie van het Diets Studentencongres van maart 1942. Voor het ‘Diets verzet’ cf. supra, p. 139.

volkskunstgroep opgenomen in de schoot van het Verbond als onderafdeling van KVHV-cultuur. De Kegelaar, die zowel jongens als meisjes onder zijn leden telde, bestond uit een volksdansgroep en een zangkoor. Het was de vereniging echter om heel wat meer te doen dan enkel zang en volksdans. Aangezien de stichters van de volkskunstgroep inzagen dat de omstandigheden niet gunstig waren voor een oppositie van buitenuit en vooral ook omdat zij bekommerd waren om de eenheid van de studentenbeweging, besloten zij in het kader van het Verbond hun doel na te streven. Dat doel bestond erin ervoor te zorgen dat de Vlaams-nationalistische traditie van de Leuvense studentenbeweging weer zou worden opgenomen en verdergezet en dat het KVHV opnieuw zijn vooroorlogse leidende positie in het Leuvense studentenleven zou innemen. Om dit te bereiken kregen de leden van De Kegelaar de opdracht om op de eerste plaats in de onderafdelingen van het Verbond, maar daarnaast ook in de andere studentenorganisaties te infiltreren en er verantwoordelijke functies te ambiëren van waaruit zij hun invloed konden laten gelden.⁸⁴

De Kegelaar telde zowel kinderen van repressieslachtoffers als anderen onder zijn leden. Tot de volkskunstgroep behoorden o.a. Herman De Backer en zijn toekomstige echtgenote Rika Van Ocken (de latere CVP-minister Rika De Backer), Gilbert Maes en (de latere hoogleraar) Herman Van der Wee. Nog enkele belangrijke opposanten tegen de Verbondsleiding, die strikt genomen geen lid waren van de volkskunstgroep, maar ideologisch nauw bij De Kegelaar aanleunden, waren Hugo Schiltz en in mindere mate Raymond Derine.⁸⁵

De Kegelaar was geen grote, maar wel een hechte en dynamische vereniging. Op het hoogtepunt van haar bestaan, rond 1949, telde zij zo'n 70-tal leden. De mensen van De Kegelaar wierpen zich op als de behoeders van de oude Vlaamse waarden en tradities – o.m. de volksdans en het volkslied – zonder daarom de veranderde tijdsomstandigheden uit het oog te verliezen. Op cultureel vlak waren de Kegelaars een stap vooruit op de gemiddelde student. Zij onderscheidden zich van de anderen door een meer beschaafde omgang en door het feit dat zij ABN spraken, daar waar in die tijd het gros van de studenten nog dialect sprak. Zij distantieerden zich ook van wat zij de slempartijen van de clubs noemden. De

84. STUDAX HONESTUS, De Kegelaar jubileert, in: *De Standaard*, 11 november 1955. Interview van de auteur met Jaak Van Passel, Leuven, 5 juli 1990. Van Passel (KVHV-praeses 1953-'55) begon zijn universitaire studies in het jaar 1949-'50 en behoorde bijgevolg tot de Kegelaar-generatie, die pas na de 'paasrevolutie van 1949' aan de universiteit kwam. Ook na 1949 kregen de leden van De Kegelaar nog de opdracht in het studentenleven functies te veroveren.

85. Interview van de auteur met Luc Van der Hauwaert, Leuven, 26 juni 1990; Interview van de auteur met Jaak Van Passel, 5 juli 1990; Raymond Derine had tijdens de oorlog als scholier nauwe contacten gehad met Nederland Eén. R. DERINE, *Repressie [...]*, pp. 9-10.

Kegelaar verweet het KVHV trouwens dat het organisatorisch te veel op de clubs bleef steunen.⁸⁶ Omgekeerd was het eveneens zo dat de clubs zeer vijandig stonden tegenover De Kegelaar. Het feit dat zowel jongens als meisjes tot de vereniging werden toegelaten en dat ze zich bezighielden met volksdans, vonden de clubstudenten lachwekkend en volledig in strijd met de oude studentikoze tradities. Ook op politiek vlak bestond er een diep antagonisme tussen de clubs en De Kegelaar. Vele clubstudenten kantten zich hevig tegen al wat volgens hen zweemde naar ‘collaboratie’ of ‘incivism’. De leden van de volkskunstgroep kregen vanuit die hoek dan ook vaak het scheldwoord ‘zwarte’ te verwerken. Het was in die periode haast onvoorstelbaar dat men zowel lid van een club als van De Kegelaar zou zijn.⁸⁷

Men dient De Kegelaar te zien in het kader van de verschillende Vlaams-radicalen jeugdgroeperingen en -tijdschriften, die in de jaren 1946-’49 ontstonden en die een belangrijke bijdrage leverden in de heropstanding van de Vlaamse Beweging na de Tweede Wereldoorlog. Het ging hier om jongeren van diverse afkomst, stijl en geartheid. Sommigen van hen behoorden tot het radicaal-nationalistische milieu dat gecollaboreerd had zonder meer. Anderen stamden uit groepen van het zogenaamde ‘Diets verzet’ tijdens de oorlog, dat binnen of aan de rand van de collaboratie vanuit een Grootnederlandse overtuiging de politiek van de VNV-leiding bestreden had. Nog anderen kwamen niet uit de nationalistische familie, maar oordeelden dat Vlaanderen etnisch en cultureel een eigen identiteit bezat en als volksgemeenschap een plaats diende te krijgen in een federaal “Europa der volkeren”. De voornaamste tijdschriften waren: *Vive le Gueux* (1947-’48) van de jeugdleider Staf Vermeire, *Het spoor voor de Lage Landen* (1948-’49), *Branding* (1947), dat geleid werd door de Leuvense studenten Frans Van Mechelen en Karel Van der Mueren⁸⁸, en *Golfslag* (1946-’50) een politiek en cultureel-literair tijdschrift met o.a. Manu Ruys en de beginnende letterkundige Ivo Michiels. Ook Frans Baert verleende zijn medewerking aan de redactie van *Golfslag* en Raymond Derine behoorde tot de actiefste propagandisten van het blad onder de Leuvense studenten.⁸⁹

De Kegelaar kende al gauw veel bijval en succes. Op het einde van het academie-

86. TAMBOER II, Kanttekeningen [...], p. 8.

87. Na de ‘paasrevolutie van 1949’ veranderde dit evenwel en waren ook verschillende Kegelaars lid van een club. Interview met Luc Van der Hauwaert, Leuven, 26 juni 1990; interview van de auteur met Jaak Van Passel, Leuven, 5 juli 1990; Leuven ontwaakt, in: *Wit en Zwart*, 3 mei 1947, nr. 1, p. 7.

88. Karel Van der Mueren zetelde in 1947-’48 als gecoöpteerde in de Verbondsraad, in 1948-’49 maakte hij deel uit van de *Ons Leven*-redactie. KVHV-Verbondsraad, in: *Ons Leven*, jg. 56, maart 1948, nr. 8; Lijst *Ons Leven*-redactie, in: *Ons Leven*, jg. 56, juni 1948, nr. 10, p. 3.

89. M. RUYS, *Vijf beslissende brugjaren, 1945-1950*, in: *Jaarboek Vlaamse Beweging, Vlaams Archief* ’88, Brussel, 1988, pp. 10-19; H. TODTS, *Hoop [...]*, p. 106 en pp. 159-166.

jaar 1946-'47 richtte de volkskunstgroep voor een volle zaal een zangavond in met de Vlaamse zangpedagoog Willem De Meyer. Het bijzondere was dat De Meyer getroffen werd door de repressie. De Kegelaar wilde dus duidelijk bepaalde taboes doorbreken.⁹⁰

‘Manifest aan de Leuvense Studentenschap’

Het na-oorlogse KVHV behoorde tot de groep van Belgischgerichte Vlaamsgezinden, die de eerste jaren na de bevrijding de toon aangaf in de Vlaamse Beweging. Hun haast blind geloof in de toekomstmogelijkheden van Vlaanderen binnen België ontwikkelde zich echter al gauw tot een doctrinair streven dat door de politieke feiten werd achterhaald. De hevige links-rechtspolarisatie, o.m. rond de Koningskwesie, in de periode mei 1945 - zomer 1946 stond op korte termijn evenwel geen verdeeldheid toe onder de Vlaamsgezinden. De als anti-Vlaams ervaren repressie, de welwillende houding van de regering t.o.v. het Waals Congres van 20 oktober 1945 en de dynamitering van de IJzertoren zorgde er echter voor dat men veel ging ‘herdenken’. Wanneer tijdens het academiejaar 1946-'47 de links-rechtspolarisatie afnam en de repressie luwde, ontstond er dan ook toenemende kritiek op de houding van onvoorwaardelijke trouw t.o.v. België. Maar de Belgischgerichte Vlaamsgezinden abdiccerden niet. Naarmate de oppositie tegen hen groter werd, leken ze meer en meer te ‘verstarren’ in een ‘doctrinair’ streven.⁹¹ Met nadruk werd het “*diepe geloof in de Belgische staatsidee*” beleden en werden allen, die er anders over dachten als ‘extremisten’ gedoodverfd.⁹² Wanneer op het einde van het academiejaar 1946-'47 De Kegelaar voorstelde de Verbondsraad om te vormen in een consultatieve raad, waarin alle strekkingen en groepen zouden zijn vertegenwoordigd, dan werd dit door het KVHV als absurd van de hand gewezen met het argument dat “*Wij als Vlaamse studenten, eensgezind besloten zijn voortaan, zowel politiek als cultureel, elk extremisme uit de Vlaamse Beweging te weren*”.⁹³

90. Leuven ontwaakt, in: *Wit en Zwart*, 3 mei 1947, nr. 1, p. 7; TAMBOER II, Kanttekeningen[...], p. 8.

91. H. TODTS, *Hoop*[...], pp. 77-82.

92. Eerste algemene vergadering van het KVHV, *De Nieuwe Standaard*, 16 november 1946; J. SABBE, Naar een concreet [...], pp. 3-4.

93. Leuven ontwaakt, in: *Wit en Zwart*, 3 mei 1947, nr. 1, p. 7; TAMBOER II, Kanttekeningen[...], p. 9.

Uiteindelijk ging de Verbondsleiding beseffen dat zij de groeiende flamingantische oppositie niet kon blijven negeren. Het voornaamste geschilpunt tussen beide groepen bleek trouwens de houding tegenover de repressie te zijn.⁹⁴ De Verbondsleiding werd verweten tegenover die kwestie geen duidelijk standpunt te durven innemen. In mei 1947 schreef Roger Fieuw in *Ons Leven* dat het hier om een zeer complex probleem ging en dat men eerst over de nodige gegevens diende te beschikken alvorens een objectief oordeel over de repressie te kunnen uitspreken. Hij beloofde wel dat er over de problematiek een uitgebreide studie zou verschijnen in één van de vakantienummers van *Ons Leven*.⁹⁵ In de plaats van het beloofde vakantienummer schreef Fieuw een uitgebreid *Manifest aan de Leuvense Studentenschap*, dat tevens het eerste nummer was van de 56e jaargang van *Ons Leven*. Fieuw was gaan inzien dat er sinds Gits' brochure *Waarheen met onzen Vlaamsche Strijd?* heel wat was veranderd en dat het nodig werd de programmaverklaring van het KVHV te actualiseren.

Het uitgangspunt van Fieuws visie op de Vlaamse Beweging was het vooroorlogse minimumprogramma : het kwam erop neer de verworven Vlaamse rechten – en dan in het bijzonder het taalstatuut, bepaald door de taalwetten van de dertiger jaren – te handhaven, niets meer, niets minder. Fieuw diende echter wel te erkennen dat men er sinds 1944 op achteruit was gegaan en dat veel verworven rechten en veel veroverde posities opnieuw dreigden verloren te gaan. Naast het rigoristisch handhaven van het taalstatuut werd nogmaals gewezen op de noodzaak een Vlaams-Nederlandse cultuur en een Vlaamse aristocratie uit te bouwen in België.⁹⁶

94. Prof. Wils stelt dat het belangrijkste verschil tussen beide groepen in de Vlaamse Beweging lag in de solidariteit van de meer Belgischgerichte groep met het verzet, en die van de meer Vlaams-nationalistisch geïnspireerde groep met de vele strijdgenoten, die in de collaboratie waren terecht gekomen (zonder dat zijzelf daarom de collaboratie goedkeurden); L. WILS, *Honderd jaar [...], Deel 3*, pp. 279-280. We menen gerust te kunnen stellen dat dit voor de Vlaamse Studentenbeweging te Leuven eveneens het geval was. De leidende figuren in het toenmalige Verbond kwamen uit het eenheidsfront tegen de collaboratie dat zich tijdens de bezetting rond het HVKA had gevormd. Daartegenover konden de studenten van de radicaal flamingantische oppositie (waaronder ook kinderen van repressieslachtoffers) moeilijk waardering opbrengen voor 'het verzet' dat zoveel tienduizenden mensen had geïnterneerd en dat onder de Vlaams-nationalisten had vermoord, geplunderd en verkracht.

95. TAMBOER II, *Kanttekeningen[...]*, p. 9. Aangezien de gedachtengang en de ideeën, die in dit artikel worden ontwikkeld, grote overeenkomst vertonen met het *Manifest aan de Leuvense Studentenschap* kunnen we met grote zekerheid stellen dat Tamboer II hier een schuilnaam is van Roger Fieuw, *Verbondspraeses 1947-'48*.

96. R. FIEUW, *Manifest aan de Leuvense Studentenschap*, Leuven, 1947, pp. 2-3.

In het hoofdstuk over de verhouding Vlaanderen-België werd de meeste aandacht besteed aan het repressievraagstuk. Fieuw gaf toe dat er een duidelijk anti-Vlaamse tendens in repressie en epuratie aanwezig was geweest, hetgeen had geleid tot het ontstaan van een kaste verbitterden. Hij achtte het dan ook noodzakelijk dat men ten einde het gevaar van – wat hij noemde – *“nieuwe nationalistische extravagaties in de ontwikkeling van de Vlaamse Beweging”* te vermijden, de repressie voortaan *“niet langer in functie van het verleden maar in perspectief van ‘s lands toekomst”* zou beschouwen. Fieuw verkondigde dat het KVHV hier het voorbeeld wilde geven en zich bereid verklaarde zich te verzoenen zowel met diegenen, die bleven zweren bij het vooroorlogse Vlaams-nationalisme, als met diegenen, die metterdaad of in gedachte gecollaboreerd hadden. Aan de eersten vroeg Fieuw te begrijpen dat de oorlog *“ons allen de pas heeft afgesneden naar een echte dissidentenideologie”* en de anderen vroeg hij door *“een opbouwende verantwoordelijkheidszin aan de dag te leggen t.o.v. de Belgische staat”* hun verleden goed te maken en het vertrouwen van hun Vlaamse medeburgers terug te winnen.⁹⁷

Aangezien vanuit een minimalistische visie de Vlaamse Beweging overbodig zou worden eens dat de Vlamingen zich volwaardige burgers van de Belgische staat konden voelen, pleitte Fieuw voor het inschakelen van nieuwe elementen in de Vlaamse strijd. Het programmapunt van de *“culturele deproletarisatie”* toonde aan hoe nauw voor hem het sociale en het culturele met elkaar verweven waren. Fieuw stelde dat er in België, op enkele door de repressie getroffen gezinnen na, bijna geen materiële sociale mistoestanden bestonden. Daartegenover was de geestelijke nood bij de arbeiders zeer groot. Maar veel erger vond hij het feit dat het *“studentenleven zelf in zekere mate geproletariseerd was, dat de studentenmassa dezelfde reacties had als die van de gewone massa”*. Sociale actie betekende voor hem dan ook in de eerste plaats het studentenleven op een hoger peil brengen.⁹⁸ Daarnaast achtte Fieuw het aangewezen dat de studenten zouden bijdragen tot de culturele ontwikkeling van het volk, o.a. door les te geven in volkshogescholen.⁹⁹ De ‘Koude Oorlog’ en de toenemende communistische dreiging maakten een grotere belangstelling voor het internationale gebeuren noodzakelijk. In zijn programmaverklaring stelde Fieuw dat de Vlaamse Beweging het Vlaamse volk en de studenten dan ook niet langer eng-nationalistische gedachten mocht blijven inprenten. Hij wees op de vooraanstaande rol die de Nederlanden konden

97. R. FIEUW, *Manifest [...]*, pp. 5-8.

98. In maart 1947 had de vormingskring van het Verbond ook reeds het sociale vraagstuk gelijkgesteld aan dit van de deproletarisering of het antwoord op de vraag *“Hoe wordt de mondig geworden massa harmonisch opgevoed tot leven?”*; J. SABBE, *Naar een concreet [...]*, p. 4

99. R. FIEUW, *Manifest [...]*, p. 10.

vervullen bij de bescherming van de Westerse beschaving en haar eeuwenoude christelijke cultuur. Verder pleitte Fieuw voor een “*Atlantische Gemeenschap*” en vond hij dat de communisten in alle Westeuropese landen afgezonderd en uit het politieke leven verwijderd moesten worden.¹⁰⁰

Toenemende verdeeldheid

Op 20 november 1947 werd het Verbondsmanifest door de Verbondsraad goedgekeurd.¹⁰¹ Met Fieuw had het KVHV voor het eerst na Gits weer een praeses met uitgesproken politieke ideeën die bovendien ook een goed organisator bleek te zijn.¹⁰² Tijdens het academiejaar 1947-'48 kende het Verbond opnieuw een actief bestaan en slaagde het erin weer heel wat studenten bij zijn werking te betrekken. Toch zou het er niet in lukken het belangrijkste programmapunt voor dat jaar, namelijk de verzoeningspolitiek, tot een goed einde te brengen. De verdeeldheid zou integendeel nog groter worden. In feite kwam de Verbondsleiding in zekere zin tussen twee vuren te staan.

Naast de radicaal Vlaamsgezinde oppositie was er ook nog de aloude achterban van het Verbond, namelijk de clubs. Sinds de oorlog was de band tussen het KVHV en de clubs zeer slap geworden. Hun oude machtspositie indachtig klaagden de clubs en gilden erover dat zij door het Verbond niet meer geacht werden zoals vroeger. Voor het KVHV bleven de clubs echter nog steeds belangrijk, vooral omdat zij in zekere zin beschouwd werden als het regionale kader van het Verbond. In *Ons Leven* vroeg Hector Carlier (Verbondspraeses 1948-'49) de clubs dat, wanneer zij in het KVHV hun oude rechten opeisten, zij zich hun ontstaan zouden herinneren als eerste kernen van Vlaams studentenleven in een toen nog volledig franstalig universitair milieu, en dat zij nu opnieuw de dragers van de Vlaamse gedachte zouden worden. Want rechten brachten ook plichten met zich mee.¹⁰³ De politieke tegenstellingen tussen de Verbondsleiding en De Kegelaar stootten de meeste clubs echter af. Velen in het clubmilieu beschouwden de naoorlogse Verbondspraesidia en vooral de praesesfiguren van Gits en Fieuw als carriëristen, die op de rug van de studenten politiek omhoogkropen. Van De

100. R. FIEUW, *Manifest [...]*, pp. 10-12.

101. Aan de vooravond van het lustrum van Ons Leven, in: *De Standaard*, 4 december 1947.

102. Fieuw was tijdens het academiejaar 1947-'48 trouwens ook LSC-praeses.

103. M. VAN COPPENOLLE, Noodzakelijkheid der clubs te Leuven en hun plaats in het KVHV, in: *Ons Leven*, jg. 55, november 1946, nr. 2, p. 2; TORKI [=HECTOR CARLIER], De clubs en het KVHV, in: *Ons Leven*, jg. 56, november 1947, nr. 3, p. 7.

Kegelaar moesten de meeste clubstudenten echter ook niets weten. In hun ogen was dat een 'bende incivieken'. Het is duidelijk dat hierbij de herinnering aan het Oorlogsverbond een grote rol speelde. Voorlopig bleven de clubs dus nog twifelen of zij zich opnieuw volledig in het KVHV zouden inschakelen of zich met het Seniorenkonvent apart zouden organiseren.¹⁰⁴

Tussen de Verbondsleiding en de radicaal Vlaamsgezinde oppositie bleven de spanningen toenemen. Die laatste gingen steeds meer aanstoot nemen aan de "verregaande bemoeizucht" van ere-voorzitter prof. Cardyn met de interne KVHV-aangelegenheden.¹⁰⁵ Van 8 tot 11 december 1947 ging de lustrumviering door ter gelegenheid van het 45-jarig bestaan van het KVHV en de 55 verschenen jaargangen van *Ons Leven* (de oorlogsjaren 1940-'41 en 1941-'42 werden opzettelijk niet meegerekend). Op de academische zitting van 9 december verklaarde prof. Cardyn dat het de taak was van de professoren om voor de studenten de nodige lessen te trekken uit het verleden. In de ogen van Cardyn hadden Vlaams-nationalistische politici de vooroorlogse studentengeneraties op het extremistische pad gebracht. Bijgevolg kon het KVHV voor hem geen ander standpunt innemen dan datgene dat het sinds de bevrijding had ingenomen.¹⁰⁶

Op diezelfde academische zitting werd ook het oude Verbondsvaandel – een ontwerp van Joe English uit 1909 – door Dr. Albert Van Driessche, de 'éérste vaandrig' van het Verbond, aan KVHV-praeses Fieuw overhandigd. Voor de Vlaams-nationalistische studenten was het toevertrouwen van dit historische symbool aan het toenmalige KVHV zoveel als een morele erkenning van het door hen bestreden en als belgicistisch bestempelde na-oorlogse Verbond. Bij hen rijpte het plan om het vaandel, dat ter bewaring aan prof. Cardyn was toevertrouwd, te bemachtigen. Ze waren met vijven om het complot te smeden: Frans Baert (voorzitter van KVHV-cultuur), René Burm, Gilbert Maes (praeses van De Kegelaar), Hugo Schiltz en Lode Van Tilborgh. De lustrumviering werd op 11 december afgesloten met een bal in de Leuvense schouwburg, dat ook door Cardyn en zijn echtgenote werd bijgewoond. Vanuit het hotel Majestic tegenover de schouwburg belde één van de samenzweerders naar het huis van Cardyn en meldde er aan de dienstbode dat de professor hem, voorzitter van het KVHV opgedragen had het Verbondsvaandel te komen halen om het in de balzaal op te hangen. Even later belde Van Tilborgh aan het huis van Cardyn aan en de dienstbode overhandigde hem zonder enige argwaan het vaandel. Pas na enige dagen bemerkte Cardyn

104. Interview van de auteur met Luc Van der Hauwaert, Leuven, 26 juni 1990.

105. Het is niet te laat, maar het is tijd, in: *De Standaard*, 19 oktober 1948; Brief uit Leuven, in: *De Standaard*, 6 januari 1948.

106. Toespraak van prof. Cardyn, in: *Ons Leven*, jg. 56, januari 1948, nr. 5-7, p. 17.

de verdwijning. De gerechtelijke politie verrichtte huiszoekingen bij een drietal studenten in Leuven en bij enkele vooroorlogse Verbondspraesides, evenwel zonder resultaat. Kort daarop verscheen in *De Standaard* een studentikoos verhaal van de vaandelroof duidelijk van de hand van één van de daders.¹⁰⁷ De hele zaak van de roof van het Verbondsvaandel zorgde bij de Leuvense studenten in elk geval voor de nodige hilariteit.¹⁰⁸

Eén van de belangrijkste gebeurtenissen van het jaar 1948 op Vlaams vlak was ongetwijfeld het Paascongres der Vlaamse Jongeren te Antwerpen. Het was een zuiver katholiek initiatief van enkele radicale Vlaamse jongeren, die er in slaagden de katholieke Vlaamse jeugdbewegingen als Chiro, KSA, KAJ, e.a. voor hun wegen te spannen. Het Congres wilde een gemeenschappelijk platform uitwerken voor een Vlaamse actie voor jongeren op basis van een haalbaar programma. De initiatiefnemers wisten de in 1918 opgerichte Katholiek Vlaamse Landsbond (KVL) te overhalen het Congres te patroneren.¹⁰⁹

Ook Fieuw was gevraagd op het Congres een referaat te houden. De Verbondsleiding en Fieuw in het bijzonder waren zeer gebrand op een samenwerking met de KVL. In zijn actieplan voor 1947-'48 schreef hij: "*Het KVHV wordt de eerste strijdformatie van de Landsbond.*"¹¹⁰ De ingesteldheid van de initiatiefnemers van het Congres was echter een heel andere dan die van Fieuw. Feitelijk wilden zij de, naar hun mening, al te lankmoedige Vlaamse katholieke publieke opinie wakker schudden.¹¹¹ Daarom poogden zij zich alsnog van Fieuw, als spreker, te ontdoen. Gilbert Claus schreef aan Mon De Clopper, secretaris van het Paascongres: "*Wat betreft het optreden van Fieuw houd ik er aan toch nog enkele bedenkingen te maken: 1) Hij staat sceptisch tegenover het Congres; 2) Hij is niet representatief voor het beste van Leuven. Misschien zou hem op een of andere diplomatieke wijze een erepost in het*

107. De pandoeren op zoek naar de Vlaamse Leeuw, in: *De Standaard*, 4 januari 1948. Onder-tussen had Hugo Schiltz het vaandel meegenomen naar zijn ouderlijk huis. Einde december gaf hij het ter bewaring aan vrienden. Het geroofde Verbondsvaandel zou in 1955 terug opduiken bij de overbrenging van het stoffelijk overschot van Jef Vanden Eynde (KVHV-praeses 1905-'07) uit Maastricht naar Vlierbeek. M. DE GOEYSE, Cardijn [...], pp. 94-98.

108. Interview van de auteur met Luc Van der Hauwaert, Leuven, 26 juni 1990.

109. H. TODTS, *Hoop* [...], pp. 149-150; J. OLSEN, *Paascongressen*, in: *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, Tielt-Utrecht, 1975, p. 1170.

110. R. FIEUW, Actieplan 1947-'48, in: *Ons Leven*, jg. 56, oktober 1947, nr. 1, p. 14. In mei 1947 schreef Fieuw in *Ons Leven*: "*Het ganse KVHV met al zijn leden zou zich moeten inspannen om de gedachte van de Landsbond te verspreiden, want de drie grondbeginselen van de Landsbond zijn ook de onze: behoud van de structurele eenheid van de Belgische Staat; erkenning van het bestaan van een Vlaamse gemeenschap en behoud van de volledige ontplooiingsmogelijkheden van de Vlaamse volksge-meenschap in de Belgische Staat.*" ; TAMBOER II, Kanttekeningen [...], p. 8.

111. H. TODTS, *Hoop* [...], p. 150.

comité kunnen worden gegeven en zou men hem kunnen overhalen om iemand anders te laten spreken [...] Want Fieuw laten spreken op het Congres is na al het gebeurde, positie kiezen voor het minst interessante deel van onze studenten."¹¹² In laatste instantie werd nog geprobeerd Bob Vanes (LSC-praeses 1946-'47) het referaat van Fieuw te laten houden. Hij weigerde echter. Fieuw reageerde boos op deze hele zaak en vroeg "wie dat in hemelsnaam beweerd had dat hij zich van zijn referaat wilde ontmaken".¹¹³

Op 3 april 1948 hield Fieuw op het Paascongres zijn referaat over "De Vlaamse Beweging en het cultuurleven der jongeren". Fieuw herhaalde er dat de permanentie van de Vlaamse Beweging was gegrondvest op de handhaving van de Vlaamse rechten, maar vooral op haar culturele inslag. Verder kloeg hij over de "massamentaliteit bij de doorsnee-student" en de ontstentenis aan een "Vlaamse aristocratie". Meer ophef verwekte Fieuw waar hij stelde dat de jeugd moest gevrijwaard worden van "cultuurleugens" en dat "het intellectueel incivisme een cultuurtragedie was geweest : omdat langs de culturele actie om gewerfd werd voor het politiek anti-Belgicisme".¹¹⁴ De geest van loyaleit aan België die Fieuws referaat uitstraalde, stond echter in schril contrast met de algemene atmosfeer van het Paascongres. Twee feiten domineerden dit Congres: de geest van anti-repressie en de conditionele houding die de meerderheid van de congressisten manifesteerde t.a.v. België. De hele manifestatie – waarop zo'n 1.000 jongeren aanwezig waren – kende trouwens een woelig verloop: op het zangfeest van het Paascongres op 3 april werd voor de eerste maal na de bevrijding de Brabantse vlag uitgetoond en 's anderendaags werd in de congreszaal opnieuw een Belgisch vaandel geroofd.¹¹⁵ Fieuw verliet dan ook voortijdig het Paascongres.¹¹⁶

112. AMVS, KVHV-archief, map Paascongres der Vlaamse Jongeren, 1948, Brief van Gilbert Claus aan Mon De Clopper, 9 februari 1948. In diezelfde brief werd Frans Baert aanbevolen als Leuvense propagandist voor het Congres.

113. AMVS, KVHV-archief, map Paascongres der Vlaamse Jongeren, 1948, Brief van Herman Todts aan Gilbert Claus, 22 februari 1948; Brief van Senator Bauweraerts aan Bob Vanes, 22 februari 1948; Brief van Mon De Clopper aan Roger Fieuw, 26 februari 1948; Brief van Bob Vanes aan Herman Todts, 26 februari 1948; Brief van Roger Fieuw aan Mon De Clopper, 3 maart 1948.

114. Met "cultuurleugens" bedoelde Fieuw "het militarisme in de jeugdorganisaties, het führerprincipe, het verpolitieken van culturele prestaties en van aangelegenheden van volkspiëteit, de bloed- en bodemromantiek, de mythe van het grote vaderland als motivering voor het verraad aan het kleine vaderland". Dit alles was een duidelijke verwijzing naar de 'Nieuwe Orde' en de collaboratie. Tekst referaat van Fieuw "De Vlaamse Beweging en het cultuurleven der jongeren", AMVS, KVHV-archief, map Paascongres der Vlaamse Jongeren, 1948.

115. H. TODTS, *Hoop [...]*, pp. 150-153; J. OLSEN, *Paascongressen [...]*, p. 1170.

116. In een anoniem pamflet tegen prof. Cardyn werd zelfs gewag gemaakt van een "overhaaste vlucht". AMVS, KVHV-archief, Anoniem pamflet "Boodschap van prof. Cardyn aan het KVHV", mei 1948.

Op het einde van het academiejaar 1947-'48 werd in *Ons Leven* de balans opgemaakt van de verzoeningspolitiek, die Fieuw in zijn manifest had gelanceerd. Voor het eerst werd toegegeven dat ook mensen van de Verbondsleiding schuld hadden aan het mislukken van de verzoening, door hun *“stelselmatige verdachtmakingen van, niet enkel diegenen, die de facto inciviek waren geweest, doch bovendien van al diegenen, die met de gevoerde repressiepolitiek geen vrede namen”*. Ook hier werd er nog eens op gewezen dat de voornaamste bron van tweespalt binnen het KVHV die was tussen hen, die de repressie hadden toegejuicht, en diegenen, die ze afkeurden.¹¹⁷

Het KVHV naar een dieptepunt – Hoogconjunctuur voor De Kegelaar

Met Hector Carlier had het KVHV tijdens het jaar 1948-'49 een praeses, die het ernstig meende met de verzoening. In zijn openingsrede op de eerste Verbondsvergadering van het academiejaar op 13 oktober verklaarde de nieuwe Verbondspraeses opnieuw het manifest van Fieuw als Verbondsprogramma te zullen nemen. Voor het mislukken van de verzoening wilde hij niemand verantwoordelijk stellen: *“want beide zijden hebben het goed gemeend en zich eerlijk ingespannen !”* Zich tot de mensen van de oppositie richtend zei hij : *“Denkt U dat wij uw verbittering niet begrijpen wanneer men U vraagt weer vaderlandsliefde te voelen in een land waar de repressie nog altijd voortwoedt in een atmosfeer van hartstochten, anti-katholieke en anti-Vlaamse gezindheid.”* Tot de andere zijde zei Carlier: *“Maar ook vragen wij aan hen; die gruwen om de wreedheid van de concentratiekampen, kennis te nemen van de mensonwaardige behandeling in veel van de huidige gevangissen.”*¹¹⁸

De verzoeningspolitiek van Carlier zou echter nog diezelfde avond een zware deuk worden toegebracht. Het KVHV had namelijk ook CVP-volksvertegenwoordiger en oud-concentratiekampgevangene Lode Kiebooms uitgenodigd om te komen spreken over *“de generale lijn der Vlaamse Beweging”*. In zijn toespraak viel Kiebooms scherp uit naar het Vlaams-nationalisme dat hij als een afwijking voorstelde. Kiebooms' stellingen werden hem door een deel van de aanwezigen niet in dank afgenomen en hij werd dan ook uitgefloten.¹¹⁹ De incidenten bij de

117. SPECTATOIRES, Bilan van een verzoeningspolitiek, in: *Ons Leven*, jg. 56, juni 1948, nr. 10, pp. 1-2.

118. Rede van Praeses Torky Carlier bij de opening van het nieuwe Verbondsjaar, in: *Ons Leven*, jg. 57, november 1948, nr. 2, pp. 2-4.

119. De opening van het nieuwe KVHV-jaar; in: *De Standaard*, 15 oktober 1948. Reeds in de jaren '20 had Kiebooms als student de nationalistische oriëntering van de Leuvense studenten-

rede van Kiebooms verwekten heel wat beroering en hadden hun weerklank in de pers. Ook in *Ons Leven* werd er gereageerd op de incidenten. Hoofdredacteur Michel De Man noemde diegenen, die de rede van Kiebooms hadden verstoord ‘extremisten’ en ‘neo-facisten’, die bij de buitenwereld de indruk hadden verwekt dat het KVHV opnieuw bezig was “de vroegere politiek van anti-België, anti-dit, anti-dat en anti-alles” te hernemen.¹²⁰ Zonder de volkskunstgroep bij naam te noemen liet hij zich ook zeer negatief uit over De Kegelaar waar hij stelde dat: “het KVHV van Leuven, enkele extremisten uitgezonderd (die zich trouwens in een kleine sterkergerende groep buiten het Verbond hebben samengeschaard) steeds blijkt heeft gegeven van een loyale houding tegenover België”.¹²¹ Hoewel De Kegelaar nog wel degelijk deel uitmaakte van het KVHV, bleek uit die laatste uitspraak dat sommigen de groep liever uit het Verbond zagen vertrekken. Michel De Man behoorde ongetwijfeld tot de harde onverzoenlijke ‘staatsburgerlijke’ strekking, die de voorgaande jaren vooral door figuren als Gits en Fieuw was belichaamd.¹²² Dit bleek duidelijk uit de toon die *Ons Leven* onder zijn hoofdredacteurschap aansloeg. Na twee nummers van *Ons Leven* te hebben uitgebracht, gaf De Man er in de loop van november 1948 de brui aan. Hij werd als hoofdredacteur opgevolgd door Hubert Geyskens. Uit het decembernummer bleek trouwens dat er duidelijk een nieuwe wind door de *Ons Leven*-redactie waaide. Vooral het artikel “Flaminganten gevraagd” van Karel Van der Mueren sloeg een heel andere toon aan dan wat men de afgelopen vier jaar in het tijdschrift gewoon was geweest.¹²³ Van der Mueren rekende duidelijk af met de a-politieke houding van het na-oorlogse Verbond.

beweging en dus ook de toenmalige Verbondsleiding bestreden. Hij had hiertoe samen met enkele medestudenten ‘t Kringeske’ opgericht, een geheime vereniging die zich o.m. tot doel stelde in de studentenverenigingen te infiltreren. L. VOS, *Bloei en ondergang van het AKVS*, dl. 2, Leuven, 1982, pp. 122-123; G. HEYLEN en B. HEYLEN-KIEBOOMS, *Louis Kiebooms, christen-democratisch journalist en politicus*, Kapellen, 1995, pp. 32-37 en pp. 108-109. De ironie van het lot wilde dat Kiebooms meer dan twintig jaar later op een vergadering van een KVHV, dat ondertussen het Vlaams-nationalisme had afgezworen, werd uitgefloten door leden van een gelijkaardige organisatie als ‘t Kringeske’ – met deze correctie dat De Kegelaar geen clandestiene vereniging was, maar weliswaar geheime bijbedoelingen had – maar dan wel een organisatie, die zich juist tot doel stelde het Vlaams-nationalisme terug ingang te doen vinden in de Leuvense studentenbeweging.

120. Dit had o.a. *Het Volk* geschreven. Een beschamend incident, *Het Volk*, 17 oktober 1948.

121. M. DE MAN, Bij de herrie rond een spreekbeurt, in: *Ons Leven*, jg. 57, november 1948, nr. 2, pp. 1-2.

122. Fieuw mocht dan al in oktober 1947 uitepakten hebben met een verzoeningspolitiek, in werkelijkheid had hij er door zijn optreden in grote mate toe bijgedragen dat deze verzoening mislukt was.

123. K. VAN DER MUEREN, Flaminganten gevraagd, in: *Ons Leven*, jg. 57, december 1948, nr. 3, pp. 9-10. Karel Van der Mueren – lid van de *Ons Leven*-redactie – had in 1947 samen met Frans Van Mechelen de redactie van *Branding* geleid; M. RUYS, *Vijf beslissende [...]*, p. 13.

Vooreerst wees hij erop dat het een illusie was te denken dat men alle (politieke) invloeden van buitenaf uit het studentenleven kon weren. De praktijk had immers uitgewezen dat het na-oorlogse KVHV hierin slechts eenzijdig gelukt was. Opinies die ingingen tegen het Verbondsprogramma, werden geweerd. Daartegenover stond de indrukwekkende lijst van CVP-mandatarissen, die de afgelopen jaren voor het KVHV waren komen spreken. Met spijt stelde Van der Mueren vast dat de a-politieke houding van het Verbond al te vaak een voorwendsel was geweest om zich zoveel mogelijk van alle positieve en opbouwende politiek als dusdanig af te wenden. “*De vaagheid der opeenvolgende programma’s, het al te vaak herleiden van de essentiële problemen tot de opvatting dat de student zich enkel intellectueel en cultureel te vormen heeft, waren daarvan niet het minst het gevolg*”, aldus Van der Mueren. Hij pleitte er dan ook voor om de a-politieke houding van het Verbond te herzien en op te geven. Dit betekende geenszins dat het KVHV voortaan zou mogen aanleunen bij om het even welke politieke partij. “*Niemand weet immers of de toekomst voor de katholieken in Vlaanderen eenheid of veelheid inhoud*”, zo redeneerde Van der Mueren.¹²⁴ De specifieke opdracht van het Verbond bestond er volgens hem in de studenten voor te bereiden op de politieke functie, die zij allen later in het openbare leven zouden moeten vervullen. Het voeren van een aanwezigheidspolitiek volstond immers niet, wanneer de Vlamingen in maatschappelijke sleutelposities slechts nieuwe functionarissen waren, die elk Vlaams bewustzijn misten.¹²⁵

De incidenten op de eerste Verbondsvergadering hadden de gemiddelde student de indruk gegeven dat het KVHV weer een jaar van onenigheid en “*steriele discussies*” tegemoet ging, en zij haakten massaal af. De Verbondswerking kwam totaal niet op dreef. In *De Standaard* werd er over geklaagd dat het KVHV “*niet veel meer te zien gaf dan een filmavond en fanfare-esbattermenten*”.¹²⁶ De ledenwerving van het Verbond werd een totale mislukking: slechts 212 studenten werden lid.¹²⁷ Dit betekende dat in 1948-'49 het ledenaantal van het KVHV nog slechts één

124. Van der Mueren dacht hierbij duidelijk aan de mogelijke heropbloei van het partijpolitieke Vlaams-nationalisme.

125. K. VAN DER MUEREN, Flaminganten [...], pp. 9-10.

126. In den Kemele, in: *De Standaard*, 18 november 1948.

127. Voor deze cijfers baseren we ons op de lijst met de studentenabonnementen op *Ons Leven*. Het was immers zo dat elke student, die geabonneerd was op *Ons Leven* automatisch lid was van het Verbond en omgekeerd. Lijst van de studentenabonnementen op *Ons Leven* 1948-'49. AMVS, KVHV-archief. Ook in *Opstanding* was er sprake van “*nog slechts een tweehonderdtal Verbondsleden*” in 1948-'49. STUDAX HONESTUS, Een keerpunt, in: *Opstanding*, jg. 1, 22 oktober 1949, nr. 21. Er waren dat academiejaar (1948-'49) 3.045 Vlaamse studenten aan de Leuvense Universiteit; I. DEPRAETERE, *Het dagelijkse leven [...]*, p. 26.

tiende was van wat het vlak na de bevrijding was geweest!¹²⁸ Naast de mislukte lidkaartenverkoop kende het Verbond in november 1948 nog een mislukt fanfarelustrum. Dit alles, gecombineerd met de schulden van de voorgaande jaren, maakte dat het academiejaar werd afgesloten met een verlies van 70.000 fr.¹²⁹ Tijdens het jaar 1948-'49 haakten de clubs trouwens volledig af en ging het Seniorenkonvent (SK) zich onafhankelijk opstellen ten opzichte van het Verbond. Bovendien bleken, op de Limburgse na, de provinciale gilden, die traditioneel de schakel waren geweest tussen het Verbond en de clubs dat jaar niet van de grond te komen. Blijkbaar leden ook zij onder de na-oorlogse malaise.¹³⁰

Was het KVHV op een dieptepunt aanbeland, De Kegelaar maakte ondertussen een ware bloeiperiode door. De volkskunstgroep organiseerde enkele grootse activiteiten, die zeer veel bijval genoten bij de Leuvense studenten. Zo was er in februari 1949 een opmerkelijke Zuidafrikaanse avond. Zo'n duizend studenten waren aanwezig, alsook verschillende professoren en zelfs Dries Devos, Verbondspraeses 1921-'22.¹³¹ In Vlaams-nationalistische kringen beschouwde men op dat ogenblik de nationalistische overwinning bij de wetgevende verkiezingen in Zuid-Afrika op 26 mei 1948 als een hoopvol teken voor wat de eigen toekomstmogelijkheden betraf.¹³² Wanneer de Zuidafrikaanse mevrouw Neethling verhaalde hoe het in Zuid-Afrika de nationalisten verging, die de ene dag in de gevangenis, de volgende dag in de Volksraad zetelden, barstte er dan ook een storm van toejuichingen los.¹³³ Andere succesvolle organisaties van De Kegelaar waren een kerstviering in december 1948 en een verbeterd en strijdlustige zangavond onder leiding van Jef Van Hoof in maart 1949. Ook bij die laatste activiteit waren meer dan duizend studenten aanwezig.¹³⁴ Het werd duidelijk dat de werking en de activiteiten van

128. Tijdens het jaar 1944-'45 telde het KVHV een kleine 2.000 leden. J. CLAES, *Het Verbond [...]*, p. 15.

129. STUDAX HONESTUS, Balans, in: *Opstanding*, jg. 2, 7 januari 1950, nr. 1.

130. L. VERSTRAETEN, Leuven 1949-'50, in: *Ons Leven*, jg. 61, nr. 6, p. 13; H.G., Is een gilde noodzakelijk te Leuven, in: *Ons Leven*, jg. 57, januari 1949, nr. 6, p. 17.

131. Dit was opmerkelijk daar Devos behoorde tot de vooroorlogse studentengeneratie, die door de Verbondsleiding vaak als 'negativistisch' werd afgeschilderd. Op de lustrumviering van december 1947 ontbraken de vooroorlogse praesides trouwens in blok. "Studax Honestus, Aan U, ex-Lovaniensis", in *Opstanding*, jg. 1, 12 december 1949, nr. 24.

132. H. TODTS, *Hoop [...]*, p. 158.

133. Duizend studenten juichen hun Zuidafrikaanse Vrienden toe te Leuven, in: *De Standaard*, 11 februari 1949.

134. Ter vergelijking: op de openingsvergadering van het KVHV in oktober 1948 waren slechts 500 aanwezigen. De opening van het nieuwe KVHV-jaar, in: *De Standaard*, 15 oktober 1948; Kerstdag bij de Leuvense studenten, in: *De Standaard*, 27 december 1948; Jef Van Hoof dirigeert duizend studenten in de aula der Universiteit, in: *De Standaard*, 10 maart 1949.

De Kegelaar steeds meer die van het KVHV begonnen te overvleugelen. Dat ondertussen ook de infiltratiepogingen van de volkskunstgroep in de studentenverenigingen succes hadden, moge blijken uit het feit dat tijdens het academiejaar 1948-'49 Frans Baert LSC-praeses was – de hoogste functie in het Vlaams studentenleven te Leuven.¹³⁵

“De Paasrevolutie van 1949”

In de loop van het jaar 1948-'49 was De Kegelaar stilaan uitgegroeid tot een Verbond in het Verbond. Die situatie was uiteindelijk voor de Verbondsleiding onhoudbaar geworden en op de Verbondsraad van 29 maart diende zij een vertrouwensmotie in die ipso facto de volkskunstgroep uitsloot. Tal van aanwezigen, die tot geen van beide strekkingen behoorden, kantten zich hiertegen, omdat ze meenden dat op die manier een blijvende kloof in de Leuvense studentenwereld zou worden geslagen. Daarop herhaalde de Verbondsleiding dat het om een vertrouwensmotie ging. Met 13 stemmen tegen 9 bij 1 onthouding werd zij in de minderheid gesteld en diende bijgevolg haar ontslag in.

Om het KVHV uit de verwarring te helpen duidde Hector Carlier Gerrit De Backer, praeses van Germania en vice-praeses van de Confederatie van Leuvense Faculteitskringen, aan als praeses ad interim. Bij zijn onderhandelingen en de samenstelling van een nieuwe Verbondsraad zocht De Backer naar een oplossing, die niet als een overwinning van de één of de andere groep kon worden beschouwd. Hij deed vooral een beroep op studenten, die tot dan toe nog geen functie binnen het KVHV hadden bekleed en dus ook niet rechtstreeks bij het conflict betrokken waren geweest.¹³⁶

Op diezelfde Verbondsraad van 29 maart werd op voorstel van de oude Verbondsleiding beslist om bij het einde van zijn vijfjarig mandaat, het ere-voorzitterschap van prof. Cardyn niet meer te hernieuwen. Nog voor Pasen 1949 werd Luc Verstraeten door de nieuwe Verbondsraad tot KVHV-Praeses 1949-'50 verkozen. Verstraeten beloofde alvast dat het KVHV het volgende jaar verder zou werken aan de verzoening en samenwerking tussen de Vlaamse studenten.¹³⁷ Door vriend en tegenstander werd hulde gebracht aan Hector Carlier omwille van “*zijn eerlijke streven naar verzoening*”. *Opstanding* schreef over Carlier: “*Zijn pogingen tot ver-*

135. G. VAN IN, Baert, Frans, in: *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, dl. 1, Tielt-Utrecht, 1973, p. 128.

136. AMVS, KVHV-archief, Rondschrijven van G. De Backer, Verbondspraeses ad interim, april 1949.

137. L. VERSTRAETEN, Allen naar de toekomst gericht, in: *Ons Leven*, jg. 57, Vlierbeeknummer, pp. 5-6.

zoening en vereniging waren oprecht, maar hij kon niet recht houden wat op zand gebouwd was. Het pleit voor hem dat hij zich ten slotte vrijwillig teruggetrokken heeft. Hij zag in dat het conflict dat uitgevochten werd, veel verder reikte dan een uiterlijke politieke tweespalt. Het ging ten slotte om een crisis in de opvatting der Vlaamse Beweging."¹³⁸

Het ontslag van de Verbondsleiding en het einde van het ere-voorzitterschap van prof. Cardyn waren belangrijke feiten. Dat we hier echt van een revolutie en een keerpunt in de Verbondsgeschiedenis kunnen spreken zou nog duidelijker worden het volgende academiejaar, toen het KVHV terug een uitgesproken flamingantische koers ging varen en o.a. openlijk de amnestie-eis zou stellen in verband met het repressieprobleem. Bovendien zou de nummering van de *Ons Leven*-jaargangen herzien worden. De oorlogsjaargangen, die bij de bevrijding uit de telling waren geweerd, werden nu weer in de nummering opgenomen, waardoor ze geruisloos in ere werden hersteld.

Met Carlier verdween de laatste Verbondspraeses, die nog als student de oorlogsjaren had meegemaakt. Aan het na-oorlogse Verbond was een einde gekomen.

Besluit

Het na-oorlogse KVHV verschilde in menig opzicht van zijn voorganger. Voor eerst was het Verbond bij de nieuwe start van het studentenleven in december 1944 niet langer meer de Vlaamse studentenkoepel te Leuven. Het Leuvens Studentencorps, de nieuwe koepelorganisatie, werd door zijn stichters beschouwd als het orgaan dat voor eens en altijd eenheid zou brengen in de studentengelederen. Na twee academiejaren was het echter voor iedereen duidelijk geworden dat dit niet meer was dan een illusie en dat het LSC niets méér zou worden dan een overkoepeling in de enge zin.

In tegenstelling tot de gespannen verhoudingen uit het verleden stond het na-oorlogse KVHV op zeer goede voet met de academische overheid. Waarschijnlijk onder invloed van Mgr. Van Waeyenbergh werd prof. Cardyn ere-voorzitter van het Verbond o.m. met de uitdrukkelijke opdracht erop toe te zien dat het KVHV nooit van zijn programma zou afwijken. Het was juist door dit programma dat het na-oorlogse Verbond zozeer verschilde van het KVHV, zoals men het tot dan toe had gekend. Niet alleen van het Oorlogsverbond werd afstand genomen, ook met de Vlaams-nationalistische koers van tijdens het Interbellum werd gebroken. Onder invloed van unitaristische flaminganten zoals Tony Herbert greep de

138. STUDAX HONESTUS, Een keerpunt, in: *Opstanding*, jg. 1, 22 oktober 1949, nr. 21; L. VERSTRAETEN, Leuven [...], p. 5; AMVS, KVHV-archief, Rondschrijven G. De Backer, april 1949.

verzoening met België plaats. De nationaal-culturele en staatsburgerlijke opvoeding zou voortaan de voornaamste taak van het KVHV zijn. Gezien het klimaat van repressie en patriottische wedijver was die politieke opstelling ongetwijfeld de enige die het KVHV op dat ogenblik kon innemen, wilde het na zijn 'compromitterend oorlogsverleden' terug aanvaard worden door de studentenmassa. Dat dit lukte bleek uit het feit dat het Verbond onmiddellijk na de bevrijding terug de grootste Vlaamse studentenvereniging werd in Leuven.

De achteruitstelling van de Vlamingen in de Belgische staat en vooral de als anti-Vlaams ervaren repressie maakten de KVHV-politiek van loyauteit aan België steeds minder aanvaardbaar. Vanaf het jaar 1946-'47 ontstond er een toenemend radicaal-Vlaams verzet tegen de Verbondsleiding. De voornaamste opposanten verenigden zich in en rond de volkskunstgroep De Kegelaar, die zijn oppositie niet buiten maar binnen het KVHV wenste te voeren. De leden van De Kegelaar wilden de Vlaams-nationalistische traditie van de Leuvense studentenbeweging met het KVHV als overkoepelende organisatie verderzetten. In hun ogen was het Verbond bij de bevrijding geaccapareerd door 'conjunctuurriders', die een 'neo-Belgische mystiek' huldigden. De Kegelaar verweet het KVHV veel te nauw bij de CVP aan te leunen en geen standpunt tegen de repressie te durven of te willen innemen.

De Verbondsleiding ontwapende niet en reageerde afwijzend op dit 'nieuwe extremisme'. Uiteindelijk zou zij toch het onderspit moeten delven. De politieke opstelling van het na-oorlogse KVHV werd achterhaald door de concrete politieke feiten en door het opnieuw de kop opstekende Vlaams-nationalisme, dat zelfs de CVP tot bijsturen noopte. Daarnaast ging de algemene malaise in de studentenwereld – een nasleep van de Tweede Wereldoorlog – steeds zwaarder op het Verbond wegen. De combinatie van die twee factoren maakte dat het gros van de studenten het KVHV de rug toekeerde. Met nog slechts een 200-tal leden had het Verbond tijdens het jaar 1948-'49 een na-oorlogs dieptepunt bereikt. De Kegelaar daarentegen had de wind in de zeilen en ontplooidde een grootscheepse eigen werking, die die van het Verbond overschaduwde. Voor de Verbondsleiding was de toestand onhoudbaar geworden. In maart 1949 stelde zij de vertrouwensmotie en verloor die. Een nieuwe Verbondsraad werd samengesteld uit studenten, die niet rechtstreeks bij het conflict waren betrokken geweest. Tevens werd beslist prof. Cardyns mandaat van ere-voorzitter niet meer te hernieuwen.

De volgende jaren zou blijken dat de na-oorlogse periode niet meer dan een Belgisch-gerichte uitzondering was op de Vlaams-nationalistische traditie, die de regel was in de KVHV-geschiedenis.

WILFRIED WEETS

KONING ALBERTLAAN 140, B-3010 KESSEL-LO